

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра туризму та рекреації

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«Проектування туристичного продукту Київської області на міжнародному
ринку лікувально-оздоровчого туризму»**

Студентки 2 курсу, 12м групи,
освітнього ступеня «магістр»,
спеціальності 242 «Туризм»,
спеціалізації «Міжнародний
туристичний бізнес»

підпис студента

Борової
Світлани
Олександрівни

Науковий керівник
к.п.н, доцент

підпис керівника

Клімова Алла
Миколаївна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

підпис керівника

Ткаченко
Тетяна Іванівна

Київ 2020

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет ресторанно-готельного та туристичного бізнесу

Кафедра туризму та рекреації

Освітній ступінь «магістр»

Спеціальність 242 «Туризм»

Спеціалізація «Міжнародний туристичний бізнес»

Затверджую

Зав. кафедри

Т. І. Ткаченко

« » 2020 р.

Завдання

на випускну кваліфікаційну роботу студентів

Боровій Світлані Олександрівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи:

«Проектування туристичного продукту Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму»

Затверджена наказом КНТЕУ від «18» грудня 2019 р. № 4353.

2. Строк здачі студентом закінченої роботи: 20.11.2020 р.

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи:

Мета роботи: розробити та обґрунтувати пропозиції щодо проектування інноваційного туристичного продукту Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму

Об'єкт дослідження: процес проектування інноваційного туристичного продукту.

Предмет дослідження: теоретичні, методичні та практичні засади процесу проектування інноваційного туристичного продукту Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму

4. Консультанти по роботі із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видано	Завдання виконано
1	Клімова А.М.	18.01.2020 р.	22.05.2020 р.
2	Клімова А.М.	18.01.2020 р.	15.09.2020 р.
3	Клімова А.М.	18.01.2020 р.	01.11.2020 р.

5. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

1.1. Лікувально-оздоровчий туризму, як об'єкт наукового дослідження

1.2. Інноваційні практики проектування лікувально-оздоровчого туристичного продукту на міжнародному ринку

Висновки до розділу 1.

РОЗДІЛ 2. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ В СЕГМЕНТІ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Туристично-рекреаційний потенціал Київської області

2.2. Маркетингові дослідження ринку туристичних послуг Київській області

2.3. Стейкхолдери інноваційного туристичного продукту

Висновки до розділу 2.

РОЗДІЛ 3. ПРОЕКТ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.

3.1 Сутність та складові інноваційного проекту лікувально-оздоровчого туристичного продукту

3.2. Механізми впровадження інноваційного проекту туристичного продукту в сегменті лікувально-оздоровчого туризму

3.3. Ефективність проекту туристичного продукту в сегменті лікувально-оздоровчого туризму Київської області

Висновки до розділу 3.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

6. Календарний план виконання роботи:

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1.	Вибір і затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	12.09.2019 – 18.12.2019	18.12.2019
2.	Оформлення і затвердження завдання на роботу	19.12.2019 – 19.01.2020	19.01.2020
3.	Написання та попередній захист 1 розділу випускної кваліфікаційної роботи у наукового керівника	20.01.2020 – 22.05.2020	22.05.2020
4.	Написання та оформлення наукової статті	до 22.05.2020	22.05.2020
5.	Написання та попередній захист 2 розділу випускної кваліфікаційної роботи у наукового керівника	23.05.2020 – 15.09.2020	15.09.2020
6.	Написання та попередній захист 3 розділу випускної кваліфікаційної роботи у наукового керівника	16.09.2020 – 01.11.2020	01.11.2020
7.	Оформлення випускної кваліфікаційної роботи за структурою, представлення роботи на кафедру та попередній захист у комісіях	02.11.2020 – 08.11.2020	08.11.2020
8.	Доопрацювання, оформлення, друкування, підготовка матеріалів до захисту	09.11.2020 – 19.11.2020	19.11.2020
9.	Представлення готової зшитої випускної кваліфікаційної роботи на кафедру	до 20.11.2020	19.11.2020
10.	Захист випускної кваліфікаційної роботи в екзаменаційній комісії	Згідно з розкладом	11.12.2020

7. Дата видачі завдання «18» січня 2020 р.

8. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи: Клімова А. М.

(прізвище, ініціали, підпис)

9. Гарант освітньої програми:

Ткаченко Т. І.

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Завдання прийняв до виконання студент

Борова С. О.

(прізвище, ініціали, підпис)

11. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no text or other markings on the paper.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи Клімова А. М.
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист _____ Клімова А. М.
(ПІБ, підпис, дата)

12. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота студента Борова С. О.
(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту в екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми _____ Ткаченко Т. І.
(підпис, прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри _____ Ткаченко Т. І.
(підпис, прізвище, ініціали)

« » 2020 p.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ	10
1.1. Лікувально-оздоровчий туризму, як об'єкт наукового дослідження	10
1.2. Інноваційні практики проектування лікувально-оздоровчого туристичного продукту на міжнародному ринку	15
Висновки до розділу 1.	26
РОЗДІЛ 2. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ В СЕГМЕНТІ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	27
2.1. Туристично-рекреаційний потенціал Київської області	27
2.2. Маркетингові дослідження ринку туристичних послуг Київській області.....	37
2.3. Стейкхолдери інноваційного туристичного продукту	41
Висновки до розділу 2.	44
РОЗДІЛ 3. ПРОЕКТ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	46
3.1 Сутність та складові інноваційного проекту лікувально-оздоровчого туристичного продукту	46
3.2. Механізми впровадження інноваційного проекту туристичного продукту в сегменті лікувально-оздоровчого туризму	49
3.3. Ефективність проекту туристичного продукту в сегменті лікувально- оздоровчого туризму Київської області	51
Висновки до розділу 3.	54
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Туристична діяльність належить до видів суспільної практики з яскраво вираженою залежністю від розміщення держави та її політики. Розташування України на карті світу сприяє активному розвитку туристичної діяльності. Україна має вигідне розташування стосовно європейських країн. В останні роки наша держава почала активно представляти країну на міжнародному ринку.

Актуальність дослідження: представлення України на міжнародному туристичному ринку, актуалізація розвитку лікувально-оздоровчого туризму, в тому числі й в Київській області, за рахунок великого потенціалу природних та культурно-історичних туристичних ресурсів, що використовуються або можуть бути використані для оздоровлення людей. Внаслідок чого відбуватиметься збільшення державного бюджету та залучення іноземних інвестицій, популяризується лікувально-оздоровчий туризм Київської області.

Предмет дослідження: теоретичні, методичні та практичні засади процесу проектування інноваційного туристичного продукту Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму.

Об'єкт дослідження: процес проектування інноваційного туристичного продукту.

Мета роботи: розробити та обґрунтувати пропозиції щодо проектування інноваційного туристичного продукту Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму.

Реалізація даної мети передбачає розв'язання наступних **завдань:**

1. Ознайомлення з особливостями лікувально-оздоровчого туризму.
2. Визначення потенціалу Київської області для розвитку лікувально-оздоровчого туризму.
3. Визначення рівня розвитку лікувально-оздоровчого туризму Київської області на міжнародному ринку.
4. Розробка туристичного продукту Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму.

Питаннями вивчення й дослідження лікувально-оздоровчого туризму в

Україні займалися такі науковці й вчені, як І. С. Барчуков, В. С. Бовкун, К. Д. Боков, М. О. Бокова, О. М. Ветитнєва, М. В. Вачевський, Б. І. Аксентійчук, С. В. Івасівка, П. В. Гудзь, О. Р. Зав'ялова, Л. Б. Журавльова, О. М. Ніkelово, С. В. Леонова, О. Г. Матрошилін, О. М. Жданов, А. М. Тучак, В. І. Поляковский, І. В. Востокова, В. Д. Дехтяр, В. І. Дубовський, Ю. Я. Рогаль, М. В. Одрехівський, Р. П. Шологон, М. І. Алексєєва, О. І. Чебаненка та ряд інших.

Методи дослідження: теоретичною і методологічною основою проведеної роботи слугували фундаментальні положення, основоположні законодавчі й нормативні акти України та міжнародні документи, ратифіковані Україною, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері туристичної галузі.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові положення сучасної туризмології, праці вітчизняних і зарубіжних вчених із питань економіки та організації туристичної діяльності, маркетингу та туроперейтингу, законодавчі та нормативні акти, якими врегульовані правовідносини в цій сфері.

Наукова новизна випускної кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних і практичних аспектів проектування туристичного продукту Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму.

Практичне значення одержаних результатів полягає у створенні методологічної основи для вирішення актуальних проблем процесу проектування туристичного продукту лікувально-оздоровчого туризму Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму в умовах ринкової економіки і найважливішого завдання вітчизняного туризму – підвищення конкурентоздатності туристичного обслуговування.

Апробація результатів дослідження. Основні положення випускної кваліфікаційної роботи опубліковані в статті «Туристичний продукт Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму» у Збірнику наукових статей студентів заочної форми навчання «Туристичний бізнес: виклики та можливості» (Додаток А).

Обсяг і структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел і

додатків. Основний зміст роботи викладено на 64 сторінках (без урахування додатків) та містить 17 рисунків, 13 таблиць та 55 використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

1.1. Лікувально-оздоровчий туризму, як об'єкт наукового дослідження

Оздоровчий вплив туризму сприяє його широкому використанню в комплексі курортного лікування. В зв'язку з чим виник новий вид туризму: лікувально-оздоровчий.

Згідно з 1-ю статтею Закону України «Про туризм» туризм – тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає [2]. Туризм класифікується за організаційними формами та видами, метою подорожі (рис. 1.1).

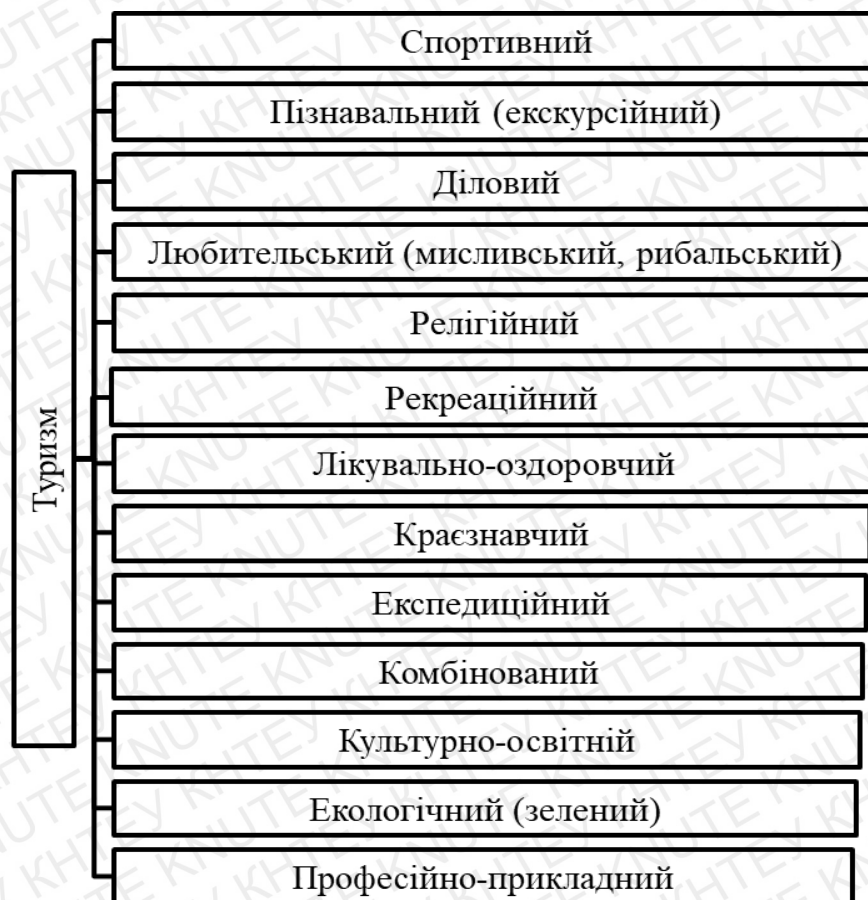

Рис. 1.1. Розподіл туризму залежно від мети подорожі

Лікувально-оздоровчий туризм – це подорож з метою оздоровлення та

лікування.

Лікувально-оздоровчий туризм має за мету досягнення нижче наведених цілей: відпочинок, рекреація, лікування, оздоровлення, комплексне використання природних лікувальних факторів і рухової діяльності в лікувально-профілактичних цілях, комплексне використання природних лікувальних факторів і рухової діяльності в лікувально-профілактичних цілях.

Згідно класифікації поїздок, лікувальний туризм умовно відноситься до спеціальних видів туризму: туризму з лікувальними цілями. До даної класифікації відносяться не лише поїздки на курорт, а й інші поїздки з метою лікування, наприклад, для операції в зарубіжну клініку (виїзний туризм). Останні роки до українських міст-курортів приїжджають дедалі більше зарубіжних туристів (в'їзний туризм) для лікування. Також, існують поїздки на курорт котрі оплачує держава для певних категорій громадян (соціальний туризм).

Виходячи з цього, структуру лікувально-оздоровчого туризму можливо зобразити схематично (рис. 1.2).

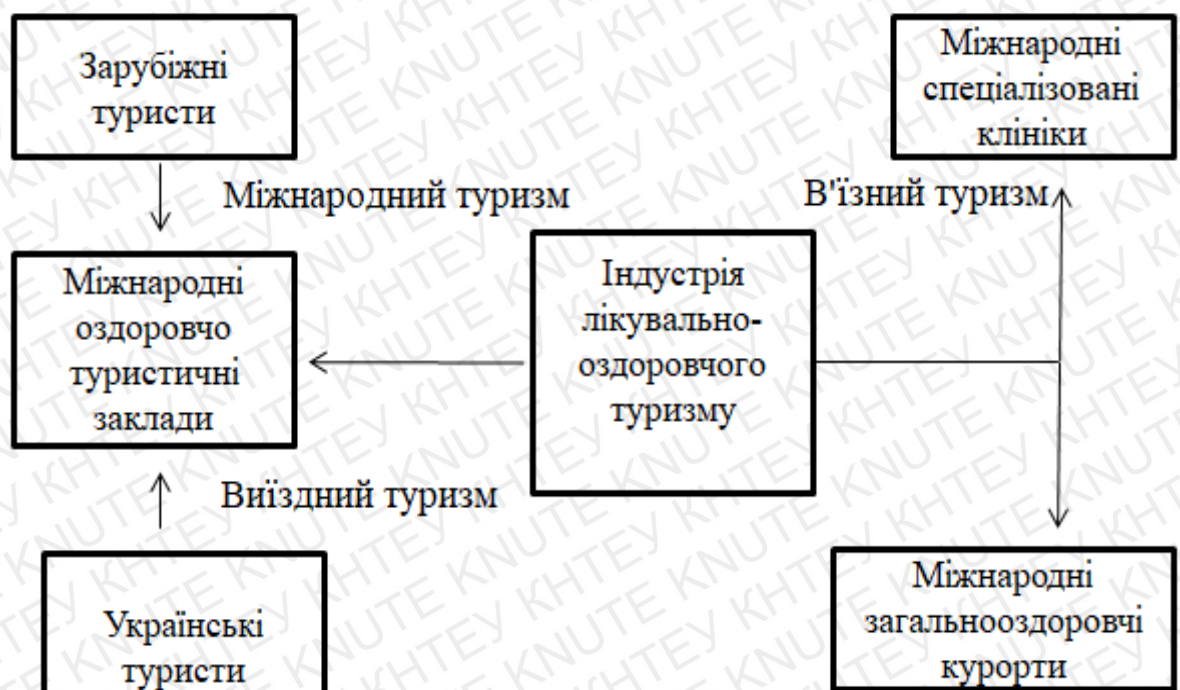

Рис. 1.2. Структура лікувально-оздоровчого туризму

Лікувально-оздоровчий туризм має низку визначальних ознак:

1) перебування на будь-якому курорті, незалежно від захворювань, повинно бути достатньо тривалим (не менше трьох тижнів), інакше бажаного оздоровчого результату (ефекту) не досягнути;

2) лікування на курортах коштує дорого. Цей вид туризму розрахований переважно на заможних клієнтів, звичайно орієнтованих не на стандартний набір медичних послуг, а на індивідуальну програму лікування;

3) на курорти їдуть люди старшої вікової групи, коли загострюються хронічні хвороби або ослаблений організм не може справлятися із щоденними стресами на роботі і в побуті. Відповідно ці туристи роблять вибір між курортами, що спеціалізуються на лікуванні конкретної хвороби, курортами змішаного типу, які мають загально зміцнювальний вплив на організм і сприяють відновленню сил [23].

Поняття «лікувально-оздоровчий туризм» не має однозначного трактування. Найпростіше його дефініцію можна сформулювати так: лікувально оздоровчий туризм – це подорож до курортних місцевостей з метою оздоровлення та лікування. Мета лікувально-оздоровчого туризму – комплексне використання природних лікувальних факторів і рухової діяльності в лікувально-профілактичних цілях. Зрозуміло, що лікувальний і оздоровчий туризм часто поєднують через споріднену мету подорожі та реалізацію цієї мети на основі використання однієї бази. Лікувально-оздоровчий туризм поділяється на лікувальний, метою якого є власне лікування, терапія, реабілітація після захворювань і профілактичний (wellness-туризм), спрямований на підтримку організму в здоровому стані і збереження балансу між фізичним і психологічним здоров'ям людини. Wellness – туризм, у свою чергу, може бути активним (спорт і фітнес) та пасивним (програми краси). Термін «wellness» у науковій літературі з'явився порівняно недавно та означає прекрасний стан як тіла, так і душі, релаксацію, пожвавлення сил організму через активну оздоровчу діяльність [23].

Отже, лікувально-оздоровчий туризм поділяється на два види, що об'єднуються однією метою – збереження та відновлення здоров'я туриста. Виходячи з цього, розподіл лікувально-оздоровчого туризму можливо зобразити

схематично (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Типи та структури лікувально-оздоровчого туризму

Сучасний ринок лікувального туризму включає підприємства розміщення, що надають лікувальні послуги (санаторії, курортні клініки, спа-готелі), туристичні фірми (підприємства-посередники, що продають ці послуги) і самих туристів (відпочивальників), залежно від цілей діяльності курорти можуть виконувати різноманітні функції (табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Функції діяльності курортів

Лікувальний туризм	Оздоровчий туризм
- санаторно-лікувальне лікування	- оздоровчий відпочинок і профілактика захворювань
- медична реабілітація хворих	- дозвіллова рекреація
- культурно-лікувальна функція	-

Лікувально-оздоровчий сервіс у санаторно-курортних закладах як спеціалізований процес спрямований на організацію відпочинку і вдосконалення

здорового способу життя споживача (відпочивальника) за рахунок оплати конкретних послуг [2].

Лікувально-оздоровчий туризм один з найперспективніших видів туризму України. Він розвивається за рахунок різноманітних ресурсів: морського узбережжя, гарячих, теплих і холодних мінеральних джерел, лікувальних лиманових родовищ грязі, лісів тощо, якими багата країна.

Дослідження лікувально-оздоровчого туризму є важливою, своєчасною та актуальною у зв'язку з практичною доцільністю проведення широкомасштабного дослідження ринку відпочинку і лікування, розробки і впровадження стандартів курортного [23].

Дослідження туризмологів засвідчили, що лікувально-оздоровчий туризм посідає особливе місце в системі загальносвітових відносин. Сьогодні на ринку туристичних послуг найбільше ціниться можливість відновлення здоров'я під час захоплюючих туристичних мандрівок [23].

Лікувальний туризм стає індустрією з 80-х років XX ст., але історія його розвитку сягає глибини віків. Цілющі властивості природних факторів, завжди ваблять хворих у курортні місцевості. Кількість туристів, які подорожують з лікувальними цілями, на разі ще не такі численні, як з метою відпочинку і розваг, однак дана кількість туристів стрімко зростає і їх географія розширюється.

Розвиток лікувально-оздоровчого туризму тісно пов'язаний із станом санаторно-курортної галузі, яка в теперішніх умовах зазнає певні труднощі, які пов'язані із зменшенням кількості санаторно-курортних комплексів, відсутністю їх фінансування, моральним та фізичним зносом медичного обладнання та інше [9]. Але незважаючи на це Україна володіє багатим рекреаційним і туристичним потенціалом та має значні передумови для формування високорозвиненого рекреаційно-курортного та туристичного господарства.

Останні роки ринок лікувально-оздоровчого туризму зазнає змін. Традиційні санаторії і курорти перестають бути місцем лише лікування осіб похилого віку, стають оздоровчими центрами для відпочинку широкого кола споживачів. Перш за все, це пов'язано із зміною попиту на лікувально-оздоровчі послуги. Здоровий

спосіб життя входить до моди, зростає кількість людей, які підтримують гарну фізичну форму і використовують відновлювальні антистресові програми. Переважно це люди середнього віку, які надають перевагу активному відпочинку і часто обмежені в часі. Аналізуючи дослідження багатьох експертів, споживачі такого типу є головними клієнтами санаторних курортів у XXI ст.

Органи місцевої влади та держави суттєво скорочують підтримку курортних зон та лікувально-оздоровчих закладів. Останні в свою чергу вимушені змінювати свій продукт для освоєння нових сегментів споживчого ринку для залучення нових клієнтів та збільшення прибутку. В результаті урізноманітнюється програми перебування, проводяться культурні і спортивні заходи, розширюється вибір послуг що пропонуються лікувально-оздоровчим закладом.

На Міжнародному конгресі із лікувально-оздоровчого туризму, що відбувся 1999 р. в Італії, була відзначена важливість розвитку цього виду туризму для сучасного суспільства і необхідність у зв'язку з цим широкомасштабного дослідження ринку відпочинку і лікування, розробки і впровадження стандартів курортного обслуговування [18].

Дослідники наголошують, що стратегії розвитку курортів державного та місцевого значення мають врахувати запровадження ефективної системи фінансування санаторно-курортної галузі і створення системи заохочення інвестицій у модернізацію та будівництво закладів санаторно-курортної галузі, створення доступного за ціною оздоровчого продукту, дотримання державної стандартної методики у галузі лікування та медичної реабілітації на курортах, координацію діяльності санаторно-курортних та оздоровчих закладів незалежно від форми власності та підпорядкування [9].

1.2. Інноваційні практики проектування лікувально-оздоровчого туристичного продукту на міжнародному ринку

За оцінкою Всесвітньої туристичної організації ООН (ЮНВТО), внесок туризму до світового валового внутрішнього продукту з урахуванням непрямого ефекту становить 10 відсотків. Загальна кількість робочих місць, що прямо або

опосередковано стосуються сфери туризму, становить 11 відсотків [3].

Рекреаційний туризм, пов'язаний з поїздками на курорт для відновлення здоров'я, в цьому відношенні була абсолютно новою формою діяльності. Не зважаючи на те що за показником людино-дня перебування рекреаційний туризм займає на даний час менше 1% в загальносвітовому туристичному обороті, то його прибутковість складає більше 5%. Глобальні кризи серйозно підвищили інтерес до рекреаційних можливостей курортної медицини. Об'єднані з ними, як правило, територіально, природно-географічні ресурси є привабливими для реалізації завдань відновлювального лікування, оздоровлення, фізичного удосконалення і досягнення високих спортивних результатів.

Великими курортними країнами у Європі є Німеччина (понад 300 курортів, які приймають понад 1 млн осіб), Австрія, Швейцарія (бальнеологічні курорти), Італія, Іспанія, Португалія і Греція. Останнім часом швидкими темпами розвивається лікувально-оздоровчий туризм у Польщі, Угорщині, Словаччині, Болгарії, Румунії, республіках колишньої Югославії. В даний час Чехія, Словаччина і Німеччина контролюють більшу частину європейського лікувально-оздоровчого туризму [32].

За інфраструктурним розвитком туризму Україна знаходиться на одному рівні з Польщею (табл. 1.2)

Таблиця 1.2

Основні кількісні показники лікувально-оздоровчої (л-о.) діяльності країн Центральної Європи та України (2019 р.)

Показники	Центральна Європа				Україна	
	Польща	Чехія	Угорщина	Словаччина	Загалом	В т.ч. Київська область
К-ть лікувально-оздоровчих курортів	43	33	22	18	58	16
К-ть ліжко-місць	43925	22504	12420	13142	95360	10280

Продовження таблиці 1.2

К-ть лікувально-оздоровчих підприємств од.	250	88	35	101	404	49
К-ть туристів, які відпочивали з л-о метою у т.ч.:	731453	732276	663000	304975	47674	11765
К-ть іноземних туристів з л-о метою у т.ч., осіб	39332	31135	27200	63271	2812	117
Доходи від л-о діяльності у.о	28127989	3526463	1614440	1909725	9507504	97658

Аналізуючи наведені данні в таблиці 1.2 за кількісними показниками лікувально-оздоровчого туризму Україна не поступається країнам Європи, а в деяких показниках, навіть, випереджає. Але за кількістю відпочиваючих туристів та за рівнем отриманих доходів від функціонування курортів та лікувально-оздоровчих підприємств наша країна значно відстає від, наприклад, сусідньої Польщі, яка має в чотири рази меншу кількість таких закладів, але рівень доходу від цієї сфери втричі більший (рис. 1.4)

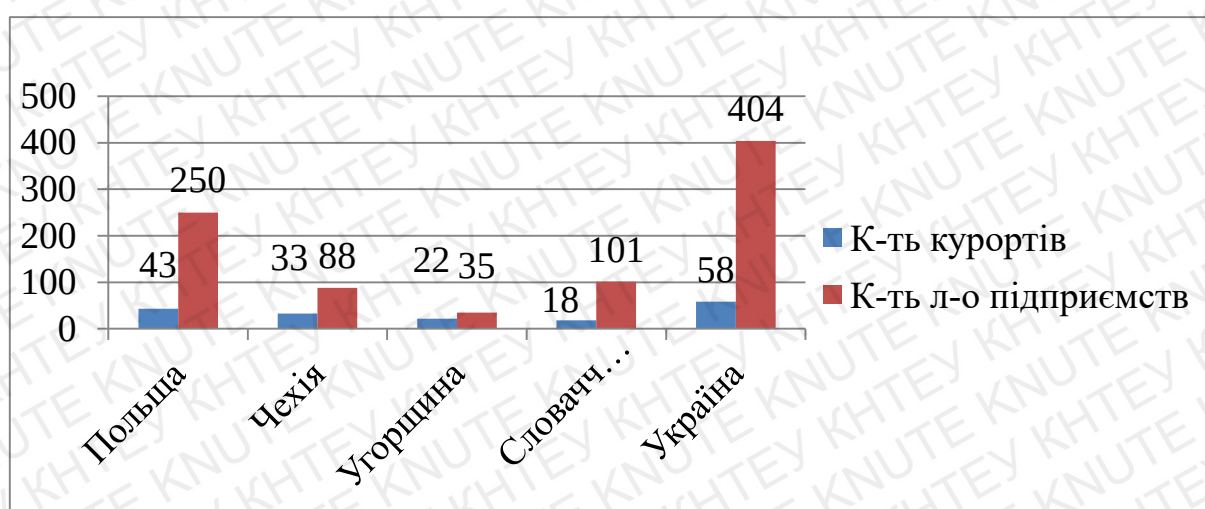

Рис. 1.4. Кількісні показники курортів та підприємств певних європейських країн

Важливим аспектом та показником розвитку лікувально-оздоровчого туризму є дохід від діяльності. Так за рівнем доходу від лікувально-оздоровчої діяльності Україна має показники на рівні країн ближнього зарубіжжя (рис. 1.5)

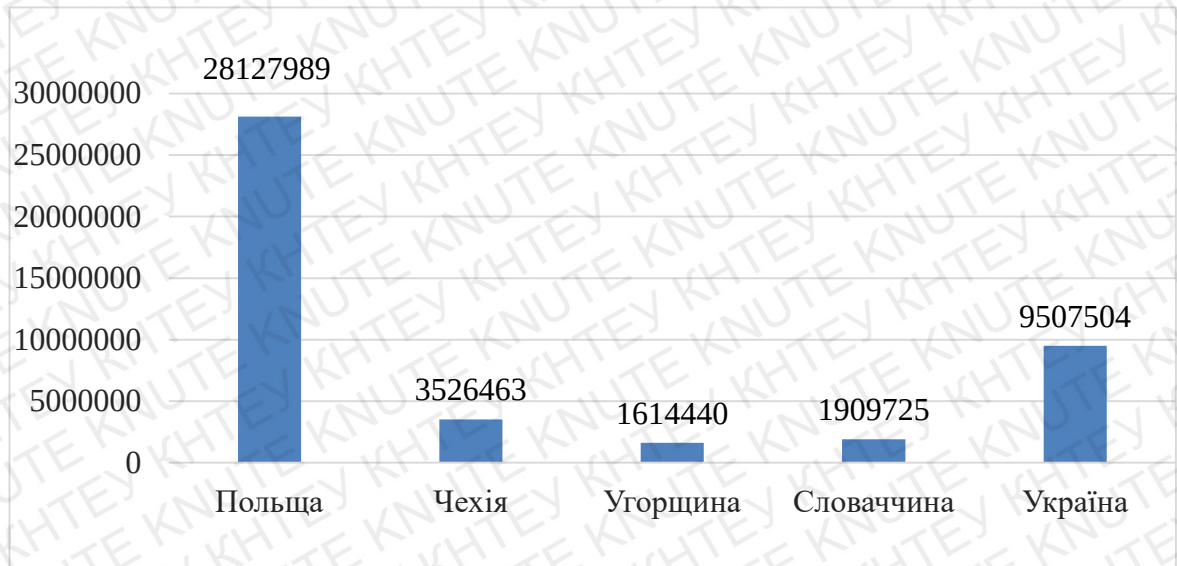

Рис.1.5 Доходи від лікувально-оздоровчої діяльності за 2019 р. (у.о)

Охарактеризуємо деякі країни більш детальноше.

По даним національного управління по туризму Чехії, кожен рік її відвідують біля 50 тис. чоловік із більше ніж 70 країн для лікування і біля 2 млн. екскурсантів. Сама велика і відома чеська Мекка туристів – Карлові Вари.

Карлові Вари славляться своїми цілющими джерелами із лікувальною водою.

Карлови Вари сьогодні приймають відвідувачів з усіх 5 континентів. Гарна природа, свіже повітря та цікава архітектура дозволяють відновлюватись не лише фізично, а й морально.

Недалеко від Карлових Вар розташовано знаменитий курорт Маріанські Лазні – друге за величиною курортне місто в Чеській республіці Лазні є лікувальним курортом, завдяки наявності тут холодних джерел мінеральної води, що володіють цілющими властивостями. Маріанські Лазні – це перш за все курортний парк з колонадами, прекрасні павільйони, симпатичні кафе і приємні готелі. Дивну архітектуру можна знайти в головній колонаді з чавунною конструкцією і перекриттям [49].

У місті та околиці є більш ніж 100 джерел, що містять двоокис вуглецю, мінеральні солі і залізо. Найвідомішими джерелами є – Хрестове джерело, Джерело Рудольфа, Джерело Кароліни, Лісовий джерело, Джерело Фердинанда [49].

Курорт Франтішкови Лазне (в минулому Франценсбад) знаходиться в західній частині Чехії. Він є одним з найстаріших (заснований в 1792 р.) і крупніших курортів країни і має світове значення [10].

Це найменший і найпривабливіший курорт в Чехії: завдяки єдиному класичному стилю, в якому витримані будівлі санаторіїв і павільйони джерел, Франтішкови Лазні зберегли чарівність і атмосферу курорту межі XVIII-XX століть [30].

До 20 км до півночі від Карлових Вар на висоті 650 м над рівнем моря знаходиться курорт Яхимов. Його можна віднести до числа крупних курортів світового значення. Цілющими властивостями володіють термальні радіоактивні джерела, температура води в яких досягає 28 С. Подібні джерела вельми рідкі в світі [8].

Всі чеські курорти, крім лікувальних і оздоровчих програм, пропонують культурні, розважальні і спортивні програми.

Таблиця 1.3

Спеціалізація курортів Чехії

Назва курорту	Спеціалізація
Карлові Вари	- лікування хвороби травного тракту - лікування обміну речовин - лікування опорно-рухового апарату - лікування пародонтозу
Яхимов	- лікування опорно-рухового апарату - лікування деяких хвороб нервової системи
Франтішкови Лазне	- лікування гінекологічних захворювань - лікування жіночого безпліддя - лікування захворюваннях серцево-судинної системи - лікування опорно-рухового апарату
Маріанські Лазні	- гірськолижний спорт - лікування захворювання нирок і сечовивідних шляхів - лікування опорно-рухового апарату

Маріанські Лазні	- гірськолижний спорт - лікування захворювання нирок і сечовивідних шляхів - лікування опорно-рухового апарату - лікування органів дихання - лікування обміну речовин - лікування неврології - лікування шлунково-кишкового тракту - лікування серцево-судинної системи - лікування гінекологічних захворювань - онкологічна реабілітація
------------------	--

Наступною популярною країною як місце оздоровчого туризму є Німеччина.

На території Німеччини розташовано більше 300 курортів, які приймають понад 1 млн. осіб з країн Європи, США і Канади.

Гранд-курорт Бад-Кіссінген є найстарішим і одним з найбільш відвідуваних курортів Баварії [31]. Розташований у долині річки Заале, майже посередині між Франкфуртом і Нюрнбергом. Він носить почесне звання «Гранд дами баварських курортів».

Багате традиціями, невелике привітне містечко потопає в зелені курортних садів, пахощах троянд, прикрашений каскадами квіткових клумб і композицій [31].

Один з кращих термальних курортів Європи. Саме на цьому німецькому бальнеологічному курорті зародилася мода на відпочинок на водах. Сьогодні особливий дух існує в Баден-Бадені: старовинні будівлі, доглянуті вулички і парки, розкішні магазини і готелі, шикарні вілли, найгарніші в світі казино, театр, філармонія, виставковий зал, палац фестивалів і курортний будинок [13]. Курорт визнаний літньою столицею Європи – тут кожен гість стає глядачем і учасником захоплюючого параду «багатих і знаменитих». Яскравості і різноманітності культурних подій можуть позаздрити Париж і Відень, велич палаців, старовинних будівель і розкішних вілл хвилює уяву, доглянуті міські парки та алеї запрошують на романтичні прогулянки, а кращі готелі міста давно придбали світову

популярність.

Крім лікувально-оздоровчих закладів, в місті є термальні комплекси (найвідоміші «Терми Каракалли» і «Фрідріхсбад»), питні бювети та басейни. Термальні комплекси застосовують в різних методиках лікування, включаючи навіть аюрведу.

Термальний комплекс «Каракалла» – сучасний термальний комплекс з першокласним обладнанням і модним дизайном, з приміщеннями для відпочинку і лікувального сну. Термальна вода Каракаллалатерм активує, регенерує, стимулює весь організм, звільняє дихання, повертає м'якість рухів і приємну розслаблюючу втому.

Термальний комплекс «Фрідріхсбад» – найвизначніший курортний комплекс якого є Королівський купальний палац. Палац побудований в 19 столітті, він являє собою справжній витвір мистецтва, один з найкрасивіших термальних комплексів в світі. Все було зроблено для того, щоб зберегти цей палац, переобладнавши його за останнім словом техніки. В даний час це римсько-ірландський SPA-комплекс, що надає самі різноманітні методи лікування. Особливе місце в комплексі займають римсько-ірландські лазні, які забезпечують найбільш сильний лікувальний вплив води. Це дві години безперервного задоволення, чергування фаз навантажень і відпочинку. Це лазні з впливом гарячої, вологої пари (римська) і гарячого сухого повітря (ірландська), після чого слідує охолодження в басейнах з термальною водою різних температур, масаж за допомогою щіток і мильної піни, а також холодний душ і обливання. Лікарі вважають римсько-ірландські лазні цілковитою формою бальнеотерапії. Римо-ірландська лазня надає профілактичну, болезаспокійливу і лікувальну дію при простудних захворюваннях, різних формах ревматизму, захворюваннях нервової системи, покращує кровообіг, допомагає хворим зцілитися, а здоровим людям приносить справжнє задоволення.

Природні води Баден-Бадену використовуються для ванн, купань і питних курсів. Питна термальна вода доступна в кількох відкритих джерел: Феттквелле, Мурквелле, Хельквелле.

Курортний регіон Бергтесгаденер-Ланд як місце для відпочинку та лікування відомий з XIX ст., розташований в південно-східній частині Німеччини. До нього відносяться п'ять невеликих курортних містечок: Берхтесгаден, Бішофсвізен, Шенау на Кенігсзеє, Марктшелленберг і Рамзау. Берхтесгаден – гірсьокліматичний, гірськолижний та бальнеологічний. Надзвичайно чисте повітря, озера. Озера з надзвичайно чистою водою вважаються одними з кращих в світі. Біля озера Кенігсзеє знаходиться курортне містечко Шенау, вода тут настільки чиста, що гірську воду місцеві жителі використовують для приготування дитячого харчування. Біля охолоджуючих установок, біля видобування води з соляних шахт, можливо подихати солонуватим повітря, яке є корисним для органів дихання та замінює морське повітря. Аналогічні лікувальні комплекси є лише у Німеччині (два) та Австрії (один).

Також, у Німеччини є морські курорти, вони розташовані вздовж побережжя Балтійського моря. Особливою популярністю серед туристів користується острів Узедом.

Узедом – другий за величиною острів Німеччині. Популярність острову принесли піщані пляжі, соснові та букові ліса, чисті озера, обривисті береги і старовинні курорти. Весь Узедом – це величезний природний парк під відкритим небом. Місцеві клініки переважно спеціалізуються на захворюваннях дихальних шляхів, порушеннях обміну речовин, хвороби шкіри.

Морські курорти Німеччини не дозволяють купання, так як вода достатньо холодна. Курорти орієнтуються переважно на свіже повітря, піші прогулянки, оздоровлення і прогулянки на яхтах.

На 3-му місці в усьому світі за якістю медичних послуг знаходиться Австрія. Основою лікування в Австрії є не тільки в позбавленні пацієнта від будь-якого захворювання та попередження розвитку його ускладнень, але і в профілактика виникнення різних хвороб.

Особливим чином варто відзначити наявність в даній країні унікального поєднання широкого спектру природних ресурсів. Це і гори, і повітря, і прекрасний клімат. Також сюди можна віднести безліч термальних джерел,

цілющих грязей з унікальним складом і мінеральних вод [14].

Бад-Халл розташовано в чудовому живописному місці в центрі Австрії являється місцем для спокійного відпочинку.

У цьому місці розташовано безліч джерел з мінеральними водами, в складі яких спостерігається найвищий вміст йоду в Європі. Це дозволяє ефективно виліковувати захворювання судин і серця (атеросклероз, судинна дистонія, ішемія, тромбоз і т.д.), а також хронічні хвороби органів дихання. Тут проводяться і додаткові лікувальні процедури – обгортання тіла, біотерапія і багато інших [46]. А спокійна атмосфера допомагає відпочити морально та поспілкуватись із самим собою.

Бад-Блюмау надсучасний готельно-водолікувальний комплекс. Комплекс не порушує оточуючий пейзаж: невеликі пагорби-дахи засаджені зеленою травою по яких можливо прогулятись, керамічні колони, чудово розписані стіни. Все це створює враження повної гармонії архітектури та природи.

На даному курорті проводяться в основному загальні процедури, спрямовані на оздоровлення організму в цілому. Тут є термальні джерела з лужними мінеральними водами. Також лікарі практикують методи нетрадиційної медицини, наприклад, шиацу і акупунктуру [46].

Бад Кляйнкірххайм – невелике чарівне містечко, є відмінним бальнеологічним і гірськолижним курортом. Він розташований в сонячній долині на півночі Каринтії [29].

З двох сторін курорт оточують лісисті гори висотою 2440 м, тому в зимовий час тут головне – гірські лижі [29]. Курорт активно розвивається. Мальовничі околиці, високі гори і цілющі термальні джерела зробили Бад Кляйнкірххайм популярним місцем для відпочинку і заняття гірськолижними видами спорту.

Гірське повітря Австрії саме по собі є корисним, а в сполученні з високим рівнем медицини робить багато курортів країни привабливими для лікування нервової системи та оздоровлення організму. Рекомендується для лікування захворювання легень, анемії й функціональних розладів нервової систем [16].

З гірськокліматичних курортів слід зазначити наступні: Ароза, Давос,

Інтерлакен, Лезен, Понтрезіна, Сан-Мориц, Церматт [16].

З бальнеологічних курортів великою популярністю користуються: Баден, Бад-Рагац, Бе-ле-Бен, Сан-Мориц, Шинцнах. Основні лікувальні фактори, це: мінеральні джерела. Їхні термальні води застосовують для ванн, зрошень, купань у басейні, для питного лікування, а також грязелікувальних процедур [16].

Гірське повітря Швейцарії сприятливо впливає на оздоровлення організму, а розвинута медицина створює сприятливі умови для лікувального туризму.

Монтре – один з найвідоміших і найпрестижніших літніх курортів в світі, розташований на невисокому пагорбі, витягнувшись між гірською грядою і спокійними водами озера, серед пейзажів виняткової краси, по праву носить титул «Перлини Швейцарської Рів'єри».

Курортне містечко Монтре розташоване на березі Женевського озера. Воно володіє багатою історією і по праву вважається одним з кращих місць відпочинку в цьому регіоні. Популярним його зробили стабільний м'який клімат і безліч теплих та сонячних днів в році.

У Монтре величезна кількість клінік, які отримали світову популярність в області пластичної і реконструктивної хірургії, програмах попередження старіння, клітинної терапії, зниження надмірної ваги, анти стресу.

Бад Рагац розташований на північному сході Швейцарії. Курорт Бад Рагац відомий світові своїми оздоровчими та реабілітаційними програмами.

Лікувальна сила термального джерела Таміна легендарна. Люди використовують його цілющу силу вже більше 600 років [48].

СПА-центр курорту загальною площею 5500 кв.м. є одним з найбільших в країні. Ексклюзивний дизайн, три басейни з термальною водою, найповніший перелік процедур, салон краси, фітнес-центр, перукарський салон, магазин ексклюзивної косметики.

Бад Рагац ідеальний для відпочинку цілий рік. Прекрасний м'який клімат, парки та алеї в оточенні величних Альп, термальна вода, прекрасна кухня і чудовий сервіс – все для спокійного відпочинку і відновлення сил і здоров'я.

У центрі швейцарських Альп, на висоті 1411 метрів розташувався

знаменитий курорт Лейкербад, що прославився своїми лікувальними термальними джерелами [46].

Лейкербад – це справжній рай для відновлення здоров'я: водні процедури в термальних джерелах, аюрведа, фанго, масажі, голковколювання, інгаляції, фізіотерапія, лімфатичний дренаж, підводна гімнастика і багато інших процедури [46]. Повітря Лейкербада так само має цілющу силу. Чистий, гірський, що бадьорить, без алергенів, завдяки розташуванню курорту на ідеальній висоті над рівнем моря, повітря Лейкербада стимулює вироблення еритроцитів для поліпшення постачання клітин киснем, а так само для лікування органів дихання.

На курорті Лейкербад є 2 великих термальних центри «Walliser Alpentherme» і «Burgerbad», що пропонують для своїх гостей: закриті та відкриті теплі мінеральні ванни, які мають безліч різних вбудованих установок, як наприклад, душ для потилиці, підводні масажні форсунки, басейн з гарячою водою температурою 40 С, вируючі лежачі і сидячі ванни, пропонується величезна кількість СПА процедур.

Саме ці країни є лідери за різноманітними показниками, в тому числі й за розвитком лікувально-оздоровчого туризму та подають приклад всім іншим країнам. Розвитку лікувально-оздоровчого туризму сприяють сукупність різноманітних факторів (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Розподіл місць за рейтингом туристичної конкурентоспроможності країн регіону, 2017/2019 рр.

Країна	Місце 17/19	Можливості для ведення бізнесу	Інфраструктура	Природні ресурси	Культурні ресурси та бізнес туризм
Польща	46/42	64/91	65/50	72/55	36/34
Чехія	39/38	65/62	32/36	98/93	42/39
Угорщина	49/48	98/88	57/45	88/81	45/43
Словаччина	41/60	115/87	63/68	56/48	84/73
Німеччина	3/3	18/14	9/7	35/30	6/6
Австрія	12/11	31/40	1/12	29/24	29/26
Україна	88/78	124/103	71/73	115/116	51/55

За останні два роки Україні змогла покращити свої показники, що позитивно впливають на розвиток туризму в Україні, в тому числі й сприяють розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Київській області.

Висновки до розділу 1

Лікувально-оздоровчий туризм набуває нової хвилі популярності. Тенденції туризму мінливі, із-за чого заклади, що працюють в сегменті лікувально-оздоровчого туризму активно адаптуються до нових потреб туриста.

Особливої популярності лікувально-оздоровчим курортам надає розвиток інфраструктури за межами туристичного комплексу, розвиток місцевих атракцій тощо.

Основними центрами розвитку лікувально-оздоровчого туризму в світі є Центральна Європа: Німеччина, Австрія, Чехія, Угорщина.

На даний час, Україна лише поступово завойовує свою частку ринку, але їй належить лише не велика доля.

РОЗДІЛ 2

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ В СЕГМЕНТІ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Туристично-рекреаційний потенціал Київської області

Туризм один з найбільш перспективних галузей України, в тому числі Київської області. Лікувально-оздоровчий туризм є одним із найперспективніших видів туризму Київської області.

Українські та київські клініки стрімко здобувають популярність на ринку світового медичного туризму, особливо серед пацієнтів із Західної Європи, Китаю, США, Ізраїлю, Великобританії.

Київська область – адміністративно-територіальна одиниця України. Обласний центр – місто Київ. Місто Київ є окремим адміністративним містом та не входить до складу Київської області.

Київська область займає площу розміром в 28,1 тисячі кв. км., що складає 4,7% площі України та займає восьме місце за площею з 24-х областей України та посідає 8-ме місце за розмірами (додаток Б).

Під рекреаційними ресурсами розуміють поєднання компонентів природи, соціально-економічних чинників і культурних цінностей, що виступають як умови задоволення рекреаційних потреб людини [14]. Виділяють два типи рекреаційних ресурсів: природно-географічні, соціально-історичні ресурси (рис. 2.1).

Використання та структура рекреаційного потенціалу зумовлюються соціальними потребами населення.

У складі природних ресурсів Київської області важливе значення мають бальнеологічні ресурси, зокрема мінеральні води, які сприяють розвитку санаторно-курортної рекреації. Налічується понад 500 джерел мінеральних вод. Цілющі радонові води Миронівки і Білої Церкви знайшли застосування у медицині [11].

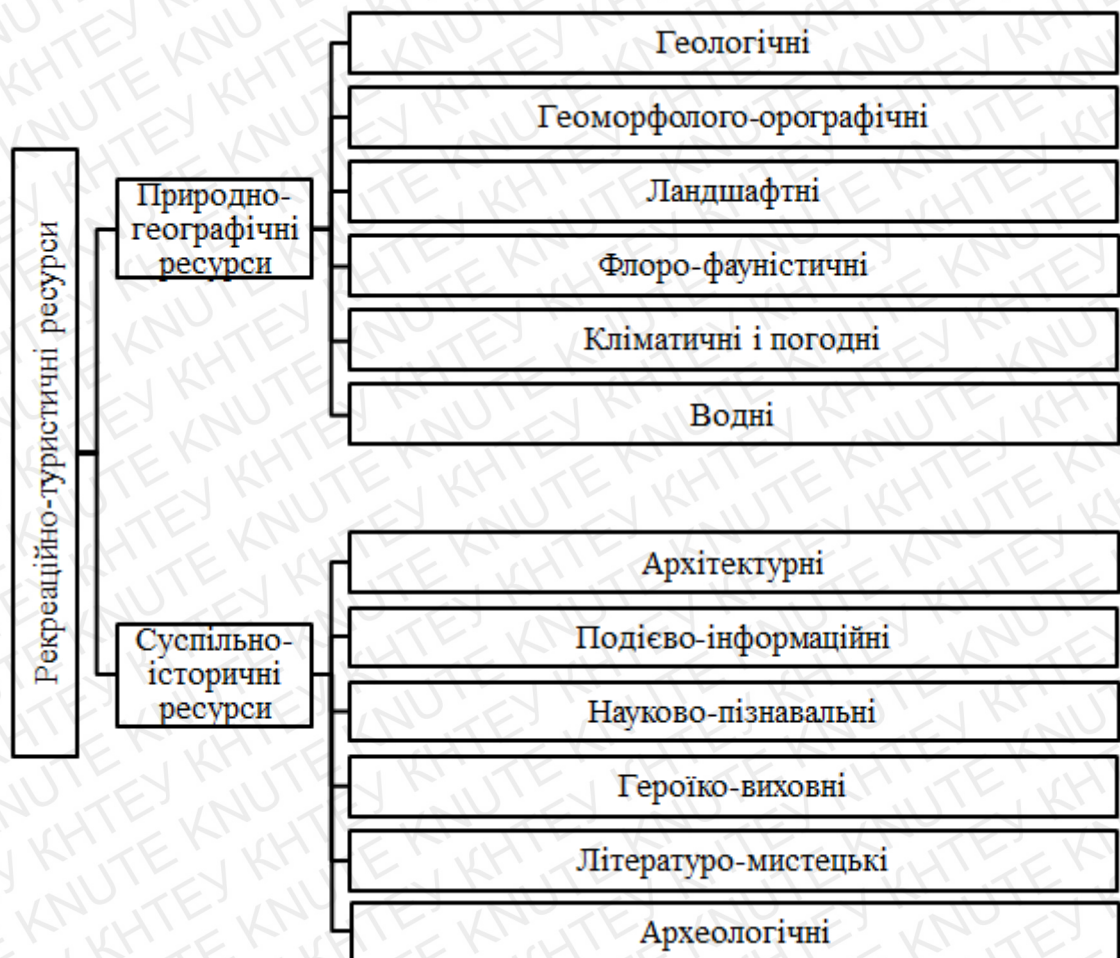

Рис. 2.1. Види рекреаційних ресурсів

Помірно-комфортний клімат, хвойні та широколисті ліси, рослинність лучних степів створюють сприятливі фактори для розвитку в області лікувально-оздоровчого туризму.

Найбільшим регіоном кліматолікування на території України є Київська область, в якій розташовані такі кліматичні курорти державного значення, як Ворзель, Ірпінь, Пуща-Водиця, Конча-Заспа. В м Біла Церква і в Богуславському районі функціонують кліматичні санаторії, а у місті Києві – санаторій-профілакторій. Завдяки географічному положенню, досить високої сонячної радіації, помірним температурам і вологості повітря, великим лісовим масивам, близькості озер і річок курорти околиць Києва відносяться до першокласних кліматичних рівнинних курортів [10].

Сприятливі кліматичні умови, наявність численних водних об'єктів

визначають роль Київської області як важливого рекреаційного регіону, де функціонують санаторії, будинки і бази відпочинку, дитячі табори (табл. 2.1)

Таблиця 2.1

Санаторно-курортні та оздоровчі заклади Київської області

Роки	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії–профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку	
	всього	у них ліжок, тис.	всього	у них ліжок, тис.	всього	у них* місць, тис.	всього	у них місць, тис.
2010	13	2,3	5	0,5	2	0,2	60	8,5
2011	13	2,2	5	0,5	1	... ¹	62	8,8
2012	12	2,2	5	0,5	1	... ¹	56	8,2
2013	12	2,2	5	0,6	1	... ¹	57	8,2
2014	11	2,1	5	0,6	1	... ¹	56	8,3
2015	12	2,4	4	0,6	1	... ¹	52	7,9
2016	12	2,4	3	0,5	1	... ¹	42	6,4
2017	10	2,1	2	0,5	1	... ¹	36	4,6
2018	10	2,1	2	0,5	1	... ¹	36	4,6
2019	10	2,1	2	0,5	1	... ¹	36	4,6

* Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності інформації.

Таким чином аналізуючи Санаторно-курортні та оздоровчі заклади Київської області та м. Київ, стає зрозумілим, що на даний час лікувально-оздоровчий потенціал Київської області поступово зменшується за кількістю закладів розміщення.

Лише за останні п'ять років (з 2014 по 2019 роки) кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням, санаторіїв–профілакторіїв зменшилась на 2 заклади розміщення кожного з типів, дана тенденція й низький показник зумовлюється фактором власності закладів – багато закладів є державним, за рахунок цього факту санаторії можуть частково розраховувати на відшкодування компенсації вартості путівок, також відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 6 травня 2020 р. № 339: «Про встановлення розміру грошової допомоги для компенсації вартості путівок санаторно-курортним закладам і закладам оздоровлення та відпочинку у 2020 році», від 03.11.2020 Верховна Рада України

усунула обмеження щодо фінансування Фондом соціального страхування України у період дії карантину, таким чином Фонд може знову на реабілітації туристів за допомогою спеціальних напрямлень.

В цей же час баз та інші закладів відпочинку зменшилось на 20, це пов'язано з зменшенням потоку туристів та конкретності закладу розміщення (табл. 2.2). Для збільшення потоку туристів та стабілізації роботи баз відпочинку рекомендується розширити свою спеціалізацію, що забезпечить збільшення кількості туристів.

Таблиця. 2.2

SWOT – аналіз баз та інші заклади відпочинку Київської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Великий номерний фонд	Висока ціна
Якість надання послуг	Нетривалість перебування (в середньому 7 – 14 днів)
Наявність туристичного потенціалу	Вузька спеціалізація закладів розміщення
Цінова політика закладів розміщення	Маркетингова стратегія
Висококваліфіковані трудові ресурси	Значна відстань від європейських столиць та великих міст України
-	Висока забрудненість районів, прилеглих до столиці шкідливими викидами
Можливості	Загрози
Популяризація здорового способу життя	Зниження фінансового забезпечення туристів
Розвиток лікувально-оздоровчого напрямку відпочинку	Конкуренція з іншими закладами розміщення лікувально-оздоровчої спеціалізації
Можливість надання додаткових послуг	Зниження потоків туристів через пандемію Covid - 19
Стабілізація економічного становища населення	Нестабільна політична ситуація в країні
Підняття якості товарів та послуг до європейських стандартів	Подальша централізація бюджетних ресурсів
Розвиток внутрішнього туризму	Скорочення території області через розширення меж Києва
Державне фінансування	-

На рівнинній території найбільшим лікувальним регіоном є на півночі країни Київська область, де налічується 5 курортів [10].

Для зручності усвідомлення рівня розвитку закладів розміщення та розвитку лікувально-оздоровчого туризму бази закладів розміщення Київської області необхідно порівнювати Київську область та м. Київ, так як зовнішні фактори (природно-кліматичні умови, розташування) однакові.

Київська область серед туристів з лікувально-оздоровчою метою менш популярна, ніж м. Київ. Так з метою лікувально-оздоровчого туризму Київську область відвідало 321 осіб, що складає 0,67 % внутрішніх туристів України за лікувально-оздоровчою метою. До даного показника включено кількість іноземних туристів за лікувально-оздоровчим туризмом Київську область відвідало 23 осіб, що складає 0,82% від загального потоку в'їзних туристів за даним видом туризму в Україну.

Таким чином Київська область за відвідуваністю туристів із метою лікувально-оздоровчого туризму посіла 8 місце по рейтингу всіх областей України.

Серед курортів лікувально-оздоровчого туризму Київської області найбільш популярними є санаторії, що близькі за розташуванням до великих міст, комфортним номерним фондом (табл. 2.3)

Таблиця 2.3

Спеціалізація найбільш популярних санаторіїв Київської області

Назва санаторію	Спеціалізація	Контактні данні
КЗ КОР «Обласна лікарня відновного лікування»	- захворювання опорно-рухового апарату - захворювання нервової системи - захворювання серцево-судинної системи - захворювання шкіри - захворювання статевої сфери - захворювання остеохондрозу хребта - реабілітаційні послуги	08801, Київська обл., Миронівка, вулиця Пироженка, 1 www.mironivka-radon.webnode.com.ua (04574)5-24-95

Продовження таблиці 2.3

ТОВ «Санаторій-профілакторій «Діброва»	- захворювання системи кровообігу - захворювання кістково-м'язової системи - - захворювання нервової системи	09111, Київська область, м. Біла Церква, вул. Лісова, буд. 2-б www.dibrovabc.com.ua контактні телефони: (04563) 6-22-12.
Дитячий санаторій «Барвінок»	- лікування хворих на туберкульоз - - захворювання органів дихання	08150, Київська обл., Боярка, вулиця Хрещатик, 160 www.mironivka-radon.webnode.com.ua (04498)3-50-05
ДП «Санаторій «Україна», ПрАТ «Укрпрофоздоровниця»	- захворювання системи кровообігу - захворювання органів травлення - захворювання органів дихання - - лікування наслідків опіків	08296, Київська область, смт Ворзель, вул. Стражеско, буд. 26 www.ukraine-vorsel.in.ua контактні телефони: (045) 974-64-23
ДП Санаторій «Дубки»	- захворювання органів зору - - захворювання органів дихання	08200, Київська обл., м. Ірпінь, вул. Мінеральна, 2 www.ukrzdrazv.com/dp-sanatorij-dubki (04597) 5-75-86

Для прикладу м. Київ приймає найбільшу кількість туристів даного регіону, так за 2019 рік його відвідало 333202 осіб, що складає 54,87% усіх туристів в Україні. З даної кількості туристів м. Київ з лікувально оздоровчою метою відвідало: 11538 осіб, що складає 24,20% усіх туристів в Україні.

Київ найбільше з лікувально-оздоровчою метою відвідало внутрішніх туристів – 11444 осіб, що складає 25,51% внутрішніх туристів України за лікувально-оздоровчою метою. В зв'язку з чим м. Київ посів 2-ге місце серед всіх адміністративних одиниць серед внутрішніх туристів за лікувально-оздоровчим туризмом.

З метою лікувально-оздоровчого туризму м. Київ в'їзді туристи за обсягом зайняли лише 94 особи, що займає 3,34% від загального потоку туристів 2019

року.

Серед туристів найбільш популярними були санаторії з широкою спеціалізацією (табл. 2.4)

Таблиця 2.4

Спеціалізація найбільш популярних санаторіїв м. Києва

Назва санаторію	Спеціалізація	Контактні дані
ДП «Клінічний санаторій «Жовтень» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця»	- захворювання системи кровообігу - захворювання органів травлення - захворювання кістково-м'язової системи - захворювання нервової системи - захворювання органів дихання - захворювання ендокринної системи - захворювання органів зору	03131, м. Київ, Конча-Заспа 27 км Столичного шосе, www.zhovten.org Контактний телефон: (044) 259-15-70
ДП «Санаторій «Конча-Заспа»	- захворювання системи кровообігу - захворювання кістково-м'язової системи - захворювання нервової системи	03084, м. Київ, Конча-Заспа, Столичне шосе, буд. 215 www.koncha-zaspa.kiev.ua Контактний телефон: (044) 290-20-96
ЦМРСЛ «Пуша-Водиця»	- захворювання системи кровообігу - захворювання кістково-м'язової системи - захворювання нервової системи	04075, м. Київ, вул. Квітки Цісик, буд. 60 www.puschavodica.com.ua контактні телефони: (044) 401-97-70
Спеціалізований клінічний санаторій «Перемога»	- захворювання системи кровообігу - захворювання нервової системи	03179, м. Київ, вул. Бударіна, буд. 3 www.s-peremoga.com.ua контактний телефон: (044) 221-97-70

Суспільно-географічне положення Київської області є досить вигідним, що сприяє надходження туристів, які прилітають чи приїжджають на лікування, оздоровлення, відпочинок (додаток В).

Порівнюючи з європейськими курортами, санаторіями, лікувально-оздоровчі заклади та курорти Київської області значно дешевші, що є стимулом для іноземних туристів приїхати саме до нас (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Порівняння цін на проживання в європейських курортах та Україні

Країна	Курорт	Заклад розміщення	Вартість номера
Чехія	Карлові Вари	Санаторій Astoria	Від 44 євро/ніч
		Гранд готель Ambassador	Від 48 євро/ніч
		Санаторій Venus	Від 52 євро/ніч
		Санаторій Krivan	Від 59 євро/ніч
	Маріанські Лазні	Санаторій Cintralni Lazne	Від 66 євро/ніч
		Санаторій Maria Spa	Від 92 євро/ніч
		Санаторій St. Moritz	Від 62 євро/ніч
	Франтішкові Лазне	Санаторій Harvey	Від 45 євро/ніч
		Санаторій Imperial	Від 82 євро/ніч
		Санаторій Belvedere	Від 68 євро/ніч
Німеччина	Баден-Баден	Готель Aqua Aurelia Suitenhotel an den Thermen	Від 115 євро/ніч
		Готель Heliopark Bad Hotel Zum Hirsch	Від 68 євро/ніч
		Готель Huber's Hotel	Від 79 євро/ніч
	Бад-Кіссінген	Санаторій Uibeleisen	Від 95 євро/ніч
		Санаторій Frankenland	Від 68 євро/ніч
		Готель Residence von Dapper	Від 79 євро/ніч
	Бергтесгаденер-Ланд	Готель Intercontinental Resort Berchtesgaden	Від 220 євро/ніч
		Готель Alpenhotel Zechmeisterlehen	Від 68 євро/ніч
		Готель Alpen-Wellness- Landhaus Sabine Bello	Від 30 євро/ніч
Україна (Київська область)	Конча-Заспа	Санаторій Жовтень	Від 34 євро/ніч
		Санаторій Конча-Заспа	Від 20 євро/ніч
	Ворзель	Санаторій Ворзель	Від 23 євро/ніч
		Санаторій Україна	Від 29 євро/ніч
		Санаторій Перемога	Від 14 євро/ніч
	Біла Церква	Санаторій Двіброва	Від 22 євро/ніч

У Київській області нараховується 17 заказників, 35 пам'яток природи, 8 парків – пам'яток садово-паркового мистецтва і 12 заповідних урочищ.

В свою чергу велика кількість туристичних атракцій дозволяються

лікувально-оздоровчий туризм поєднувати з пізнавальним та рекреаційним.

Для прикладу, м. Київ – столиця України.

Обласний центр – місто Київ – адміністративно до її складу не входить [32].

Київ – це широкі простори проспектів, каштанові алеї, атмосферні площі.

У столиці України розташована велика кількість різних баз відпочинку і санаторіїв, які завжди готові прийняти на відпочинок і лікування, як дорослих, так і дітей [28].

Київ є другим містом в Україні за кількістю пам'яток (понад 1500), найбільше з них належить до часів Київської Русі.

На території м. Києва знаходяться дві пам'ятки з списку Всесвітньої спадщини Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Пам'ятки з списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

Собор святої Софії	Успенська Києво-Печерська лавра (1990 р.)
Премудрості Божої, Софія Київська або Софійський Собор (занесений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у 1990 р.) – християнський собор розташований в центрі Києва, це пам'ятка української архітектури та монументального живопису XI–XVIII століть, одна з небагатьох уцілілих споруд часів Київської Русі. Одна з найголовніших християнських святинь Східної Європи, історичний центр Київської митрополії. Собор є складовою Національного заповідника «Софія Київська».	одна з найбільших православних святинь України, визначна пам'ятка історії та архітектури, а також діючий монастир Української православної церкви Московського патріархату зі статусом лаври. В теперішній час пам'ятка знаходиться під юрисдикцією Національного заповідника, Державних музеїв і Української Православної церкви Московського патріархату.

Візитними картками Києва є вулиця Хрещатик та Андріївський Узвіз.

Вулиця Хрещатик – головна вулиця столиці, найширша вулиця Києва (її ширина 75 метрів).

Андріївський Узвіз – друга за популярністю вулиця Києва після Хрещатика.

Андріївський Узвіз – вулиця музеїв: саме тут знаходиться відома Андріївська

церква (візитівка Києва), оригінальний пам'ятник героям п'єси Михайла Старицького «За двома зайцями» Проні Прокопівні та Свириду Голохвастову, одна з найбільш таємничих і загадкових будівель Києва – Замок Річарда, будинок №13 – втілення роману Михайла Булгакова «Біла гвардія» – музей розповідає про життя автора переплітаючись із героями роману, колоритна виставка-продаж картин тощо.

Саме тому більшість туристів. Що відвідують Київську область намагаються відвідати Київ. Також цьому сприяє транспортне сполучення

Київський залізничний вузол – перше в Україні залізничне кільце. Є частиною п'ятого та дев'ятого Міжнародного транспортного коридору. До вузла входить Київська електричка [32].

Біла Церква – найбільше місто Київської області.

Візитною картою є Білоцерківський дендрологічний парк «Олександрія». Парк збудований за ініціативою графині Олександри Браницької наприкінці XVIII – початку XIX ст.

Дендропарк «Олександрія» – живописний парк площею 200 гектарів. Серед найкращих оздоб парку – композиції «Руїни» та «Леви», китайський місток, колонада «Відлуння», ротонда, бельведери, музей, історична Палієва гора. Не забудьте взяти трішки хліба для лебедів, качок та червоних рибок [7].

Об'єкти для відвідування в місті Біла Церква: Преображенський кафедральний собор та Микільська церква (зведена Іваном Мазепою), Церква святої Марії Магдалини, парк атракціонів ім. Тараса Шевченка.

До найстаріших міст Київської області належить Переяслав-Хмельницький. Переяслав був столицею великого князівства, що межувало на півночі і заході з Чернігівським і Київським князівствами [21].

У Переяславі-Хмельницькому діє національний історико-етнографічний заповідник, до складу якого входять Музей народної архітектури і побуту і Музей Трипільської культури (в с. Халеп'я). Функціонують також історичний і кілька меморіальних музеїв – Г. Сковороди, Т. Шевченка, Шолом Алейхема та інші [21].

Саме в Київській області розташовується найбільш таємнича атракція

України та світу – Прип'ять разом із Чорнобильською АЕС.

Наслідки людської діяльності та мудрість природи, що ліквідовує ці наслідки дарують можливість по-іншому поглянути на «звичне життя», побачити красу ландшафтів, зони відчуження та ознайомитися з найбільш відомими об'єктами Прип'яті та ЧАЕС. Саме тут знімався відомий серіал «Чорнобиль» від студії BBC, місто Прип'ять стало прототипом для зображення в грі S.T.A.L.K.E.R., тому шанувальники гри намагаються відвідати дану атракцію під час лікувально-оздоровчого туризму.

2.2. Маркетингові дослідження ринку туристичних послуг Київській області

Маркетингові дослідження туристичного ринку є безперервним процесом, який починається із збору інформації та має за мету виявити проблеми, визначити мету подальшого маркетингового дослідження і закінчується розробкою заходів з підвищення ефективності діяльності на цільовому ринку туристичних послуг [12].

Початок розвитку теорії маркетингу туристських DESTINAЦІЙ співпав з етапом переходу від продуктово-збутової до соціально-етичної концепції маркетингу. Крім того, стало очевидним, що туризм як феномен сучасності виходить за межі простого обміну між виробником і споживачем, охоплює численні характерні взаємодії всередині DESTINAЦІЇ типу турист – середовище його відвідування, турист – місцеве населення, місцеве населення – внутрішній і зовнішній туристичний бізнес, місцевий бізнес – сучасні технології туризму тощо [21].

При маркетингових дослідженнях необхідно враховувати зовнішнє та внутрішнє оточення досліджуваного об'єкт (рис.2.2).

За загальними показниками Київський регіон перебуває на одному з перших місць за показниками життєдіяльності населення України та за розмірами економічного розвитку та доходів населення (рис. 2.3). Всі ці показники є нижчими в порівнянні із країнами Європи.

Рис. 2.2 Компоненти маркетингового дослідження

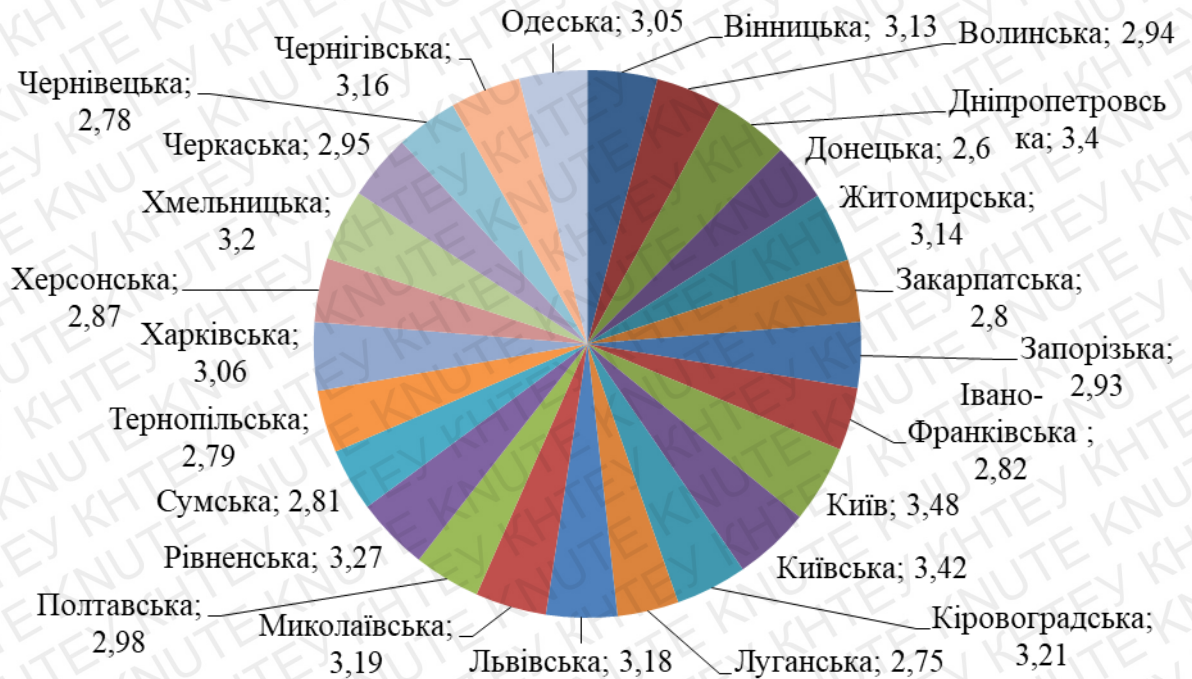

Рис. 2.3 Життєдіяльність населення України

Відповідно до аналізу ринку підприємств туристичної діяльності 2019 року найбільша кількість таких підприємств зосереджено в місті Київ та Київській області: 884 суб'єктів туристичної діяльності. Велика кількість підприємств є рушійною силою для розвитку туризму Київської області та м. Київ.

Якщо проаналізувати структуру туристичних в'їзних потоків за країнами, то частка туристів з Російської Федерації складає 35,7%, частка з далекого зарубіжжя лише 6% від загального потоку відпочиваючих [26]. Таким чином лікувально-оздоровчий туризм Київської області є популярний серед країн СНД та ближнього зарубіжжя, сусідніх країн (Білорусь, Польща, Молдова).

Основними ознаками вдалого розташування є: м. Київ – столиця України, що вплинуло на активний розвиток міста та області, розташування двох найбільших міжнародних аеропортів: міжнародний аеропорт «Бориспіль» та міжнародний аеропорт «Київ» імені Ігоря Сікорського.

Незважаючи на те, що Київська область володіє великою кількістю історико-культурних пам'яток, природно-рекреаційних ресурсів, зонами різноманітних форм відпочинку, її конкурентоспроможність на туристичному ринку України є доволі низькою, що підтверджується за допомогою SWOT-аналізу (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

SWOT – аналіз туристичного ресурсного потенціалу Київської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Географічне розташування	Рівень закладів розміщення
Транзитний потенціал та розвинута транспортна інфраструктура.	Відсутність маркетингової політики
Кліматичні умови	Державне регулювання
Велика кількість атракцій в великих містах	Сильна залежність від людського фактору
Велика кількість об'єктів історико-культурної спадщини	Слабкість інфраструктури поза великим містами
Висококваліфіковані трудові ресурси	Значна відстань від європейських столиць
Висока частка економічно активного населення	Міжрайонні диспропорції у соціально-економічному розвитку

Продовження таблиці 2.7

Сильні сторони	Слабкі сторони
Відсутність черг на лікування	Висока забрудненість районів, прилеглих до столиці шкідливими викидами
Мобільне населення	-
Можливості	Загрози
Екскурсійний туризм	Менталітет
Розвиток внутрішнього туризму	Конкуренція з іншими курортами
Можливість надання додаткових послуг	Зниження фінансового забезпечення туристів
Популяризація здорового способу життя	Зниження потоків туристів через пандемію Covid - 19
Підняття якості товарів та послуг до європейських стандартів	Подальша централізація бюджетних ресурсів
Розвиток внутрішнього лікувально-оздоровчого туризму	Скорочення території через розширення меж Києва
Державне фінансування	-

Результатом вдалої реалізації стратегії розвитку відповідно до Розпорядження Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року та Міської цільової програми розвитку туризму в місті Києві та Київської області на 2019 - 2021 роки про що свідчать статистичні данні (додаток Д, Е) для прикладу порівняно з 2018 роком в 2019 році відбувся приріст туристів (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Статистичні данні по Київській області та Києву

Отже, для більшої популяризації лікувально-оздоровчого туризму слід удосконалити рівень надання послуг та номерного фонду, розвивати інфраструктуру в маленьких містах.

2.3. Стейкхолдери інноваційного туристичного продукту

Сучасний туристичний бізнес потребує інноваційних рішень, які допоможуть створити конкурентоспроможну та стійку платформу для нового та ефективного етапу розвитку туризму. Саме стейкхолдери в інноваційному туристичному продукті зможуть створити конкурентне середовище для розвитку продукту.

Стейкхолдери (англ. Stakeholders) – зацікавлені сторони, фізичні та юридичні особи, які мають легітимний інтерес у діяльності організації, тобто певною мірою залежать від неї або можуть впливати на її діяльність. Іноді їх називають групами інтересів або групами впливу [32].

Аналітична систематизація наукових здобутків і практичного досвіду доводить, що туристичний продукт є надзвичайно складним об'єктом управління, адже її формування та функціонування є результатом взаємодії багатьох різнопланових стейкхолдерів – підприємств сфери туризму та суміжних галузей; органів державної або місцевої влади; місцевих громад; громадських організацій; туристів – стратегічні інтереси та завдання яких часто конфліктують.

Забезпечення керованості взаємодій та інтегрування інтересів їх учасників (стейкхолдерів) засобами маркетингу стало розглядатись науковцями та практиками як першочергове стратегічне завдання спеціально створених організацій з управління дестинацією (DMO).

Стейкхолдери туристичного продукту є безпосередньо підприємства, що працюють у туристичному бізнесі: готелі або готельні ланцюги, великі туристичні оператори або навіть компанії, що не є виробниками основних товарів і послуг, або громадські організації як координатори місцевого інноваційного туристичного процесу.

Для забезпечення сталості та ефективності розвитку стейкхолдерів

необхідно чітко знати та розділяти види стейкхолдерів (рис. 2.5).

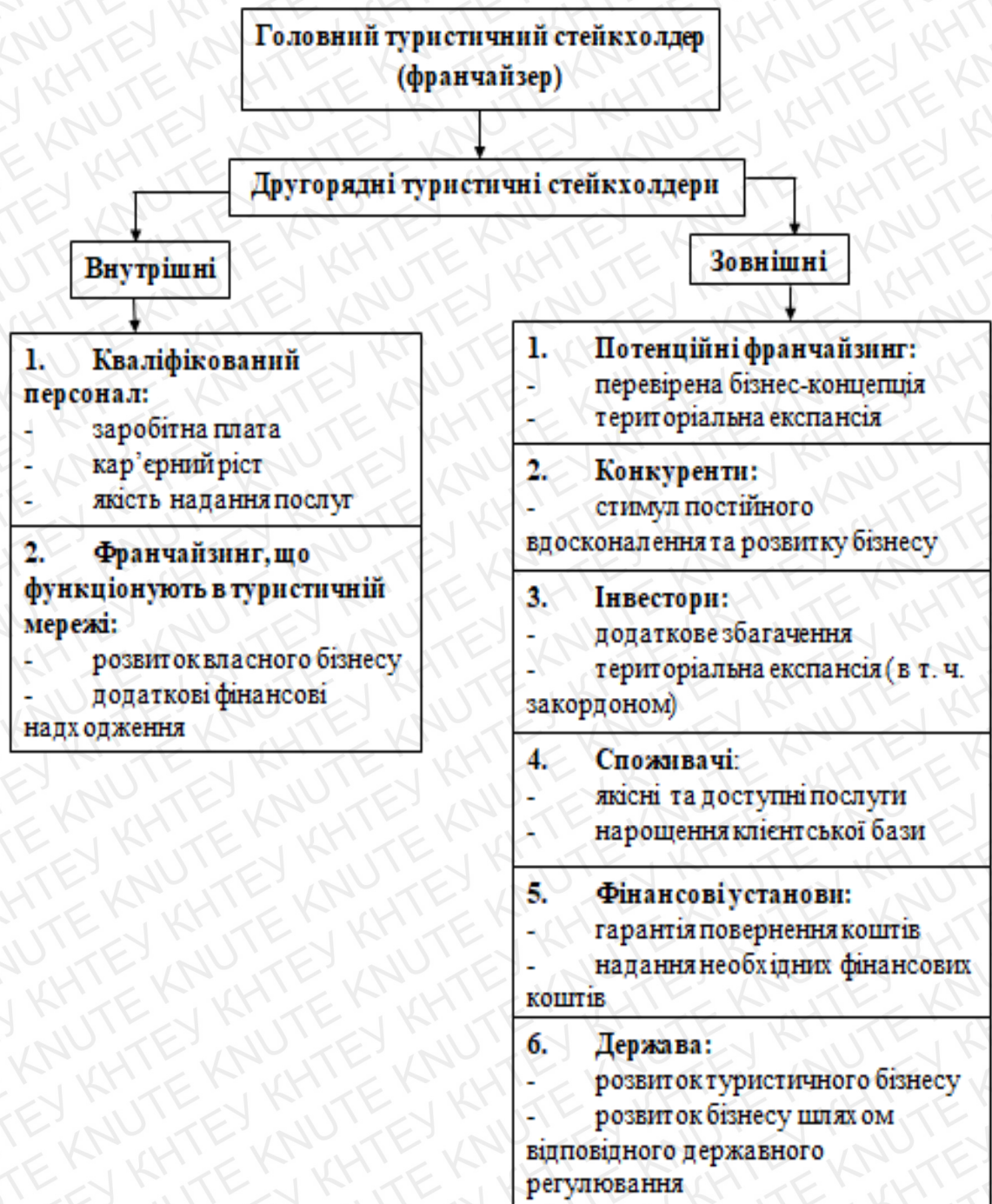

Рис.2.5. Типи та види стейкхолдерів

Надання реальних туристичних послуг являються головною метою та ціллю існування, функціонування туристичних підприємств.

Особливість туристичного продукту полягає у тому, що на його розвиток впливає значно більша кількість зацікавлених сторін, ніж у будь-якому іншому виді діяльності людини. Середовище здійснення туристичної діяльності охоплює

клієнтів, підприємства-постачальники, виробників окремих туристичних і нетуристичних послуг, державні органи й установи, місцеві органи влади, соціальні фонди, громадські та інші організації тощо, які впливають або можуть впливати на неї. Туристичні організації не можуть очікувати від учасників ринку, що всі вони будуть поводитися однаково. Наприклад, є певні суперечності між власниками готелів, місцевими жителями і туристами. Крім того, зацікавлені організації можуть поділятися на декілька груп за інтересами: готелям на гірськолижному курорті, ймовірно, вигідне скорочення одноденного туризму, а власникам підйомників, навпаки, вигідне збільшення потоку туристів. Навіть усередині однієї групи (наприклад, серед представників готельних комплексів) простежуються різні інтереси. Так, великі готелі зазвичай менше зацікавлені в пропозиції курортного сервісу, оскільки вони мають усе необхідне для розміщення й організації відпочинку гостей у себе, а невеликі готелі зацікавлені в тому, щоб туристична фірма поліпшувала курортну пропозицію і сама організовувала відповідні заходи. Важливим складником є стосунки між відпочиваючими і місцевими мешканцями. Зменшувати розбіжності, врівноважувати інтереси різних груп можна за рахунок зваженого планування і координації розвитку туризму за участі зацікавлених сторін, керуючись загальноприйнятими нормами і цінностями [15].

Зовнішні ефекти туристичного продукту також можна представити як специфіку туристичної індустрії. Туризм має значний вплив на такі сфери, як економіка, екологія, політика, соціальне життя, які відповідно теж впливають на туризм. Прибуток від туризму бере участь у місцевому економічному кругообігу і створює додатковий (мультиплікаційний) ефект. За рахунок туризму забезпечується зайнятість населення, створюється інфраструктура, будуються нові об'єкти культури і відпочинку. Водночас туристи створюють навантаження на інфраструктуру, природне середовище, об'єкти культури і відпочинку, що може викликати незадоволення місцевих мешканців [29].

Завданням стейкхолдерів туристичного продукту, в тому числі й туристичних підприємств, є забезпечення якості туристичних послуг і

туристичних продуктів, а також високого рівня обслуговування клієнтів.

Лише наявність якісних та інноваційних туристичних продуктів у регіоні сприятиме протягуванню та зацікавленості стейкхолдерів, наступна важлива річ в зацікавленості сторін – комунікація між зацікавленими сторонами.

Тому, потрібно робити наголос не на розробку проектів щодо розбудови інфраструктури, а підготовку проектних ідей, які стосуються безпосередньо туристичного продукту.

Київська область має багато скейкхолдерів – це пов'язано з географічним розташуванням, кількістю атракцій та закладів лікувально-оздоровчого туризму (табл. 2.8)

Таблиця 2.8

Стейкхолдери Київської області

Туристичні оператори	Coral Travel, Країна UA, Join Up, ProUkraine
Туристичні агенції	Кий Авіа, Поїхали з нами, Chernobyl Tour
Готельні комплекси	Premier Hotels, Reikartz
Санаторії	Феофанія, Конча-Заспа, Пуща-Водиця, Жовтень, Санаторій «Україна», Санаторій-профілакторій «Діброва»
Ресторанні комплекси	Княжий Град, мережа ресторанів Дмитра Борисова.

Розподіл стейкхолдерів відбувається за сферою діяльності підприємств та організацій і їх взаємних очікувань.

Висновки до розділу 2

Київська область має великий ресурсний потенціал для розвитку лікувально-оздоровчого туризму. На територію Київської області припадає 17,1 % відсотків туристів. Основні методами лікування тут є кисневі, вуглекислі, скипидарні, соляно-хвойні ванни; озокерито лікування; лазерна і мануальна фітотерапія, різного виду інгаляції і так далі. Найбільш розвинутими курортами є: Конча-Заспа, Ворзель та Пуща-Водиця.

Згідно із дослідженнями Київська область поступово стає популярнішою за

лікувально-оздоровчим туризмом, найбільша кількість туристів була з України та країн СНГ, країн Європи (ближніх країн).

В Київській області налічується велика кількість стейкхолдерів, більшість з них це великі компанії, що зацікавлені в розвитку туризму в Україні, в тому числі й в Київській області.

РОЗДІЛ 3

ПРОЕКТ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Сутність та складові інноваційного проекту лікувально-оздоровчого туристичного продукту

Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [1].

Інноваційний процес – комплексний процес створення, поширення та використання нового практичного засобу (нововведення) для нової або для поліпшення задоволення уже відомої потреби людей; водночас це процес пов'язаних із запровадженням нововведення змін у тому соціальному й речовому середовищі, де здійснюється його життєвий цикл [19].

Інноваційний процес на території України здійснюється за допомогою Асоціації Гостинності України, точніше членів Асоціації.

Однією з цілей Асоціації є конкретні ідеї та інновації для розвитку туризму, в тому ж числі й лікувально-оздоровчого. Основним родом діяльності Асоціації є створення професійних працівників та підвищення їх кваліфікації, що свою чергу створюють інноваційний проект.

Інноваційний проект – комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції [1].

Одними з членів даної організації є ПрАТ «Кий Авіа», на сайті Асоціації вказано іншу структуру даної компанії: ТОВ «Кий Авіа».

Так в свою чергу «Кий Авіа» активно створює інноваційні лікувально-оздоровчі тури, удосконалює знання своїх працівників, в тому числі й за допомогою курсів підвищення кваліфікації від Асоціації Гостинності України.

У туристському бізнесі інноваційний проект починається з моменту виникнення ідеї про відкриття нового напрямку (дестинації) поїздок, створення

нового продукту або внесення змін в існуючий, впровадження нових видів технології чи комунікацій. Розробляється і визначається цільова спрямованість продукту з орієнтацією на певного споживача, зразкове наповнення туристського продукту. Інноваційний проект має дві основні складові, що можуть поділятися на підпункти в залежності від ціні інноваційного продукту (рис. 3.1)

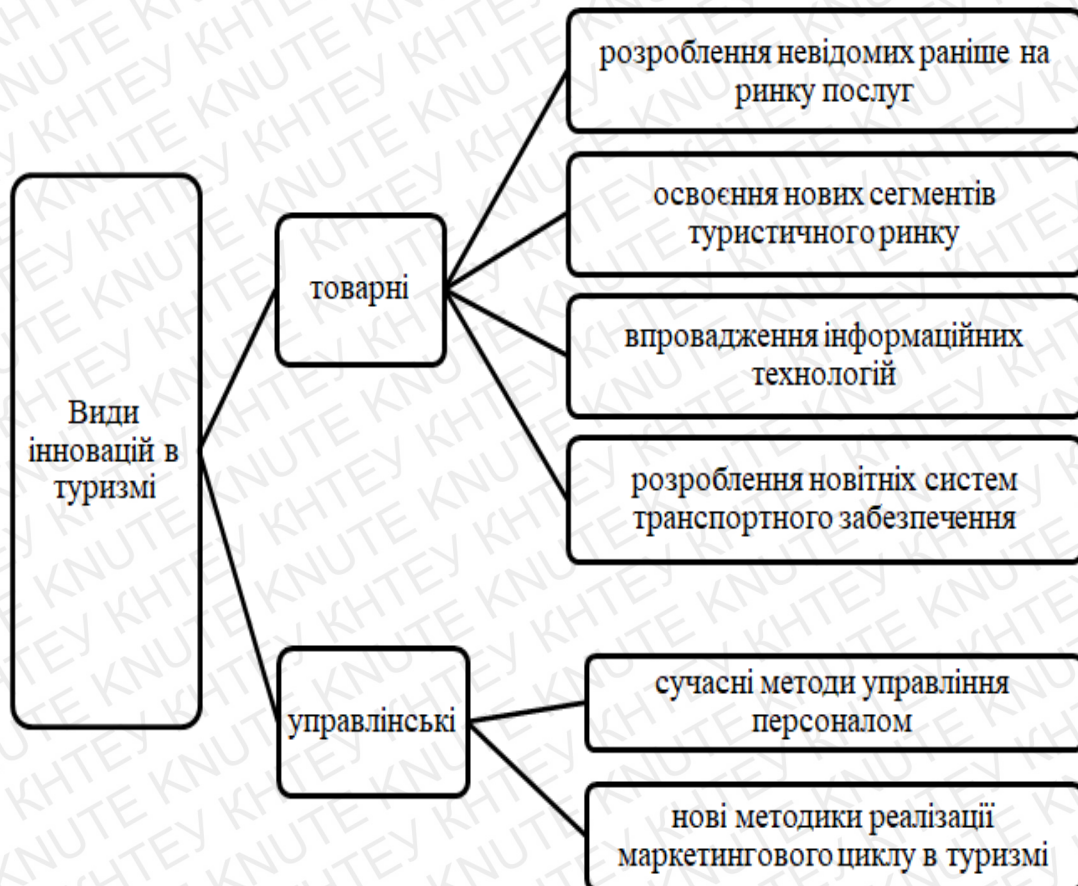

Рис. 3.1. Види інновацій в туризмі

В свою чергу складовою інноваційного проекту в лікувально-оздоровчого продукту яку здійснює «Кий Авіа» та Асоціація Гостинності України (організаційні інновації), які пов'язані з розвитком підприємництва і туристичного бізнесу в системі та структурі управління, в тому числі реорганізацією, поглинанням конкуруючих суб'єктів на основі нової техніки та передових технологій, кадрової політики (оновлення та заміна кадрового складу, система підвищення кваліфікації, перепідготовка та стимулювання працівників), раціональної економічної та фінансової діяльності (впровадження нових форм обліку та звітності).

Результатом створення інноваційного проекту в лікувально-оздоровчому туризмі є розробка, удосконалення, реалізація послуг закладу розміщення (санаторію, готелю тощо). Не залежно від цілі реалізації проекту він мусить містити ключову інформацію (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Ключові компоненти туристичного інноваційного проекту

Проект може бути як для лише одного закладу, для прикладу такий проект використовує чи загальним (для декількох закладів), наприклад дану модель проекту використовують санаторії ПрАТ «Укрпрофоздоровниця»: ДП «Київська міська курортна бальнеолікарня», ДП Клінічний санаторій «Жовтень».

На даний час документом, що регулює розвиток туризму є розпорядження «Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року». Даний документ на державному рівні зобов'язує Міністерство економічного розвитку і торгівлі разом з іншими заінтересованими центральними та місцевими органами виконавчої влади щороку розробляти індивідуальні проекти строком на один рік для реалізації Стратегії.

Для вдалої рекомендації рекомендується раз на рік обговорювати всі актуальні питання по реалізації даного Розпорядження та створення документів міського рівня для реалізації інноваційного проекту.

Також, в цей же час в м. Київ діє додатковий державний проект «Міська

цільова програма розвитку туризму в місті Києві на 2019 – 2021 роки», що додатково прописує та уточнює стратегію розвитку туризму в м. Київ.

3.2. Механізми впровадження інноваційного проекту туристичного продукту в сегменті лікувально-оздоровчого туризму

Результатом впровадження інноваційного туристичного проекту є розробка та втілення нового продукту, удосконалення вже існуючого. Після прийняття рішення про спосіб реалізації інноваційного проекту підприємством чи організацією, що буде його впроваджувати необхідно визначити механізми просування: спосіб зниження затрат, спосіб комунікації, реалізація даного продукту.

В сегменті лікувально-оздоровчого туризму Київської області є можливість та необхідність реалізації інноваційного проекту за рахунок поліпшення сервісу та якості надання послуг, співпраці з стейкхолдерами.

Застосування інновацій у туристичній сфері дає змогу не тільки підвищувати рівень конкурентоспроможності підприємства, а й оцінювати доцільність реалізації нових видів послуг. Таким чином лікувально-оздоровчий туризм Київського регіону буде конкурентоспроможний іншим регіонам України, згідно досліджень від 2019 року, Київська область зайняла 0,67% з усього потоку туристів (див. дод. Д).

Для впровадження інноваційного проекту туристичного продукту в сегменті лікувально-оздоровчого туризму Асоціація Гостинності України співпрацює з Українською Асоціацією Медичного Туризму (УАМТ). За допомогою УАМТ був розроблений один із розділів Путівника Києва – «Київ Медичний».

Впровадження інноваційного проекту туристичного продукту в сегменті лікувально-оздоровчого туризму залежить від втілення компонентів проекту, тобто існує взаємозалежність між компонентами проекту (рис 3.3).

Кожний із видів туризму має свої специфічні компоненти інноваційного проекту, про те деякі компоненти є загальними для всіх видів туризму та інноваційного продукту в кінцевому результаті.

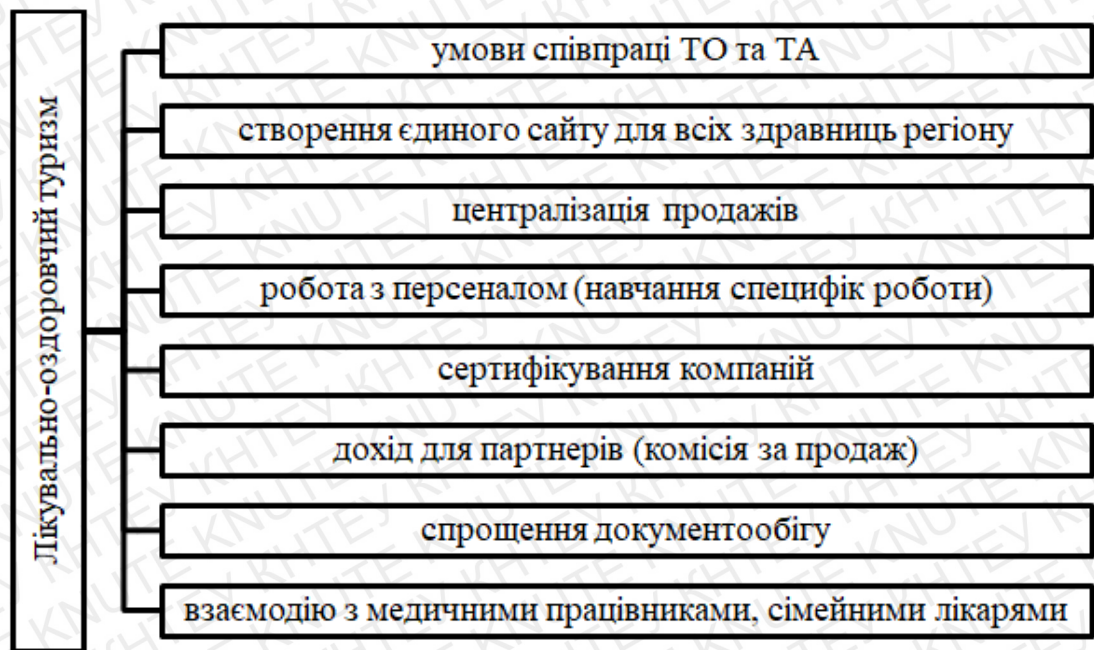

Рис. 3.3. Компоненти втілення інноваційного проекту лікувально-оздоровчого туризму

На основі аналізу можливо виділити основні етапи впровадження компонентів проекту для впровадження інноваційного проекту туристичного продукту в сегменті лікувально-оздоровчого туризму (рис 3.4).

Кожний з цих компонентів можливо втілювати самостійно та в комплексі.

Для прикладу санаторій «Жовтень» з 2018 року практикує співпрацю з закладами охорони здоров'я та Фондом соціального страхування України: хворий, за направленням лікаря, звертається до регіонального відділення Фонду соціального страхування України, після чого оформлюється трьохсторонній договір (хворий-фонд-санаторій), який є основним документом на прибуття хворого на реабілітацію в санаторій.

Для подальшого розвитку туризму, в тому числі лікувально-оздоровчого туризму мережа Welcomer Network спільно з компаніями Biosphere Professional і Hoteliero розробила інноваційний проект розвитку туризму в час пандемії під назвою «Чистота та безпека подорожей і туризму в Україні». Даний проект мінімізує ризики туристичних компаній та закладів розміщення й є рекомендованим для реалізації в туристичних закладах та суміжних галузях до

туризму.

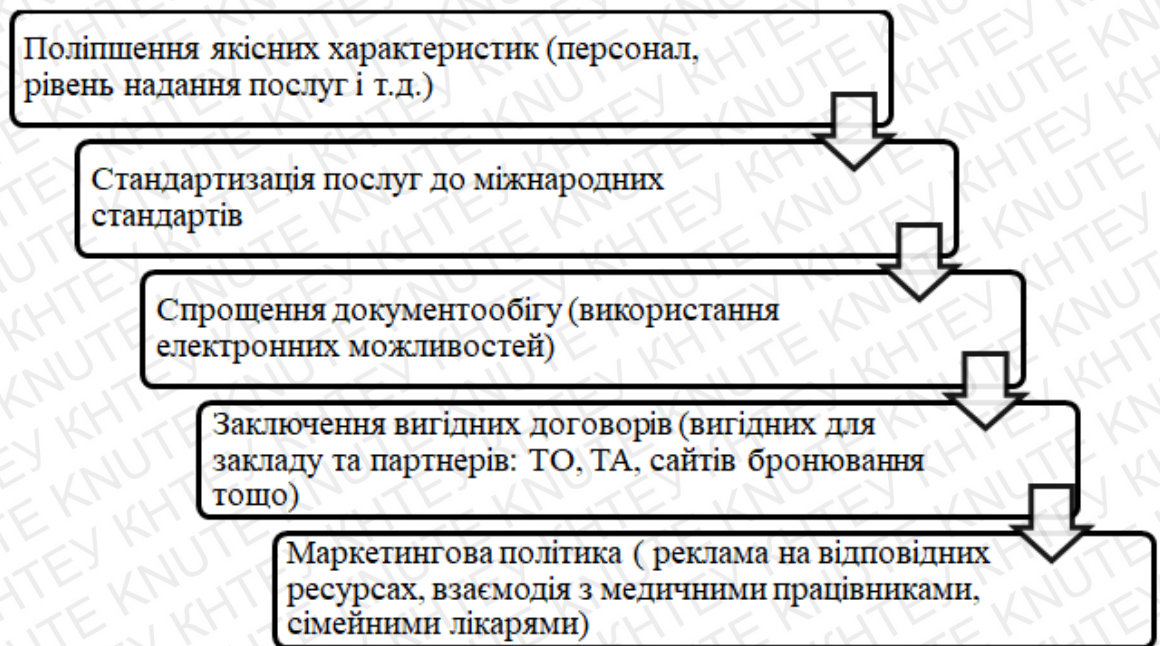

Рис. 3.4. Етапи впровадження компонентів проекту

Даний проект набув достатньо швидкої популярності за допомогою соціальних мереж (для прикладу запис вподобало 30 осіб, пошири 14 осіб), мобільного додатку та власного сайту. Дані дії є гарним прикладом впровадження інноваційного інформаційно-практичного проекту.

3.3. Ефективність проекту туристичного продукту в сегменті лікувально-оздоровчого туризму Київської області

Будь-який туристичний продукт повинен бути якісний, необхідний та задовольняти потреби споживача. Саме ці фактори вказують на ефективність проекту туристичного продукту в цілому та на окремому рівні, в окремому регіоні.

Ефективність послуги визначається матеріальними та не матеріальними характеристиками (рис. 3.5).

Показниками ефективної реалізації проекту є показники господарсько-фінансової діяльності туристичних баз і готелів в тому числі (рис. 3.6)

Ефективність реалізації проекту туристичного продукту в сегменті лікувально-оздоровчого туризму Київської області та Києва можливо проаналізувати та порівняти за допомогою статистичних даних за певний проміжок часу.

Рис. 3.5. Показники ефективності проекту

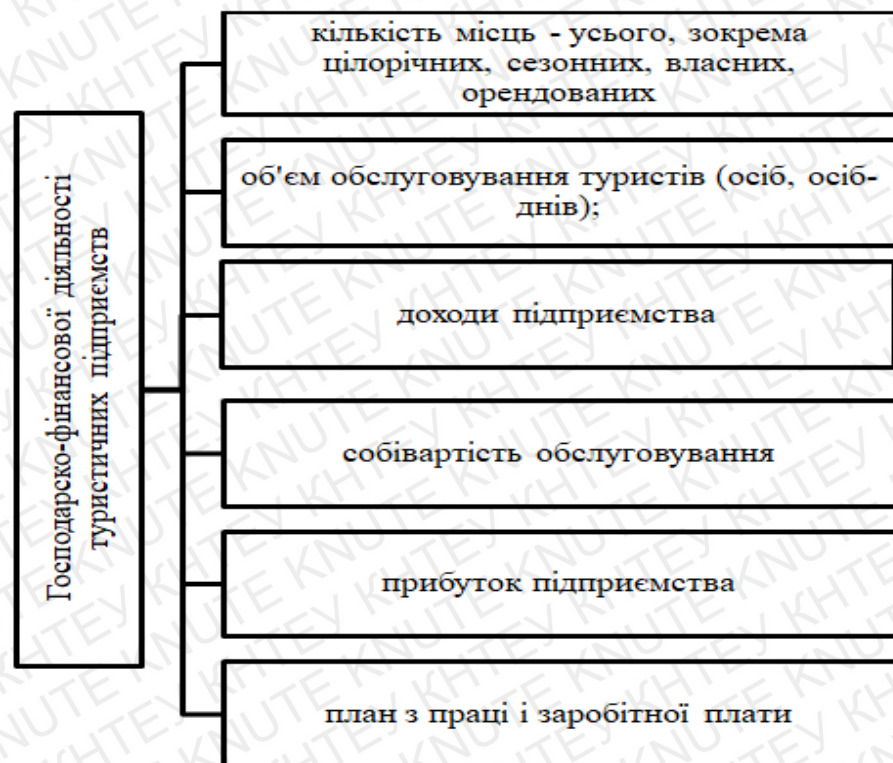

Рис. 3.6. Показники ефективності проекту

Згідно досліджень від 2019 року, Київська область має невелике зростання, що, навпаки, підтверджує ефективність реалізації проекту розвитку лікувально-оздоровчого туризму (рис. 3.7).

Рис. 3.7. Динаміка лікувального туризму Київської області

Прикладом швидкої адаптації інноваційного проекту до змінити оточуючого середовища, можливо спостерігати при роботі санаторія «Україна» у Ворзелі. Адміністрація санаторію на основі раніше пропонованих послуг по оздоровленню зробили додаткові модернізації, що дозволили приймати на лікування людей після ускладнення Covid-19. Що дозволить збільшити дохід санаторію за рахунок реабілітації осіб, що мали ускладнення після Covid-19.

Аналізуючи стан ринку лікувально-оздоровчого туризму в світі 2020 пандемія Covid-19 вплинула на тенденції туризму.

Основні дії щодо розвитку лікувально-оздоровчого туризму Київської області будуть приділені мінімізації наслідків пандемії COVID-19, що потребує реалізації інноваційних проектів.

Для прикладу, за рахунок своєчасної та вдалої реалізації інноваційного проекту щодо мінімізації наслідків COVID-19, що дозволить збільшити дохід санаторію розглянемо санаторій «Україна».

За початкових умов, завантаженість санаторію у 2019-му році сягала 30% номерного фонду.

За прогнозами вдалої реалізації інноваційного проекту на 2021-й рік розглянемо прогнозований прибуток санаторію «Україна» (табл. 3.2), при умові очікуваної завантаженості санаторію – 70%.

Таблиця 3.2

Прибуток санаторію «Україна» в 2019 та прогнозований прибуток на 2021 рік

	2019-й рік	2021-й рік
Дохід від надання послуг	21,9 млн грн	35,6 млн грн
Витрати	18,3 млн грн	28,5 млн грн
Прибуток	3,3 млн грн	8 млн грн

До розміру витрат включено: витрати на оплату праці, утримання номерного фонду, амортизація обладнання, організація супутніх послуг, податки тощо.

Висновки до розділу 3

Інноваційний проект – це комплект документації, необхідної для реалізації цілей проекту.

На даний час, стратегію розвитку лікувально-оздоровчого в Київській області визначають державні документи та інноваційні проекти лікувально-оздоровчих закладів. Інноваційний проект може бути як масштабного рівня так й місцевого. В розпорядженні Кабінету Міністрів України «Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» прописуються рекомендації для розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

Згідно аналізу останніх статистичних показників закладам лікувально-оздоровчого туризму необхідно проаналізувати їх проекти розвитку згідно побажань туристів та вимог зовнішнього середовища, як це змогли зробити лікувально-оздоровчі заклади Київської області, в результаті чого за рік кількість туристів з метою лікувально-оздоровчого туризму збільшилась на 0,47% від

усього потоку туристів.

В цей же час реалізація інноваційного проекту не потребує великої кількості залучених ресурсів. Звичайно є проекти які потребують великої фінансової та кадрової підтримки для прикладу: зміна концепції закладу чи спеціалізації.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На основі проведених досліджень проектування туристичного продукту Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму можливо зробити наступні висновки.

1. На даний момент лікувально-оздоровчий туризм відновлюється доволі повільними темпами. Історичні фактори та відсутність ефективного управління галуззю, неправильне статистичне охоплення та неконкурентність на міжнародному ринку гальмували розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Україні, а особливо в Київській області.

Не дивлячись на дані зовнішні фактори лікувально-оздоровчий туризм в Україні, в тому числі Київській області має великий ресурсний потенціал, а вдале соціально-географічне розташування сприяє створенню додаткових факторів комфорту для туристів.

2. У Європі країнами-лідерами за численністю туристів з лікувально-оздоровчою метою є Чехія: Карлові Вари та Маріїнські Лазні, Німеччина: Баден-Баден та Бад Рагац, Швейцарія: Лейкербад, Словаччина та Угорщина.

В свою чергу Україна нічим не поступається даним країнам за розвитком лікувально-оздоровчого туризму та туристичним потенціалом.

3. Київська область має всі необхідні ресурси для розвитку лікувально-оздоровчого туризму: ресурсний потенціал – основу лікувального туризму: різноманітні води, грязі та супутні потреби: працівників, матеріально-технічну базу (санаторії, пансіонати). Заклади лікувально-оздоровчого туризму є компонентами охорони здоров'я, рекреаційний потенціал допомагає додатковому залученню туристів та додатково урізноманітнює їх будні.

Найбільш популярними закладами в Київській області з лікувально-оздоровчою метою є: м. Біла церква – санаторій-профілакторій «Діброва», смт. Ворзель ДП «Санаторій «Україна», ПрАТ «Укрпрофоздоровниця» та м. Ірпінь ДП Санаторій «Дубки».

4. Маркетингові дослідження ринку лікувально-оздоровчого туризму додатковий раз підтвердили потенціал Київської області. Заклади лікувально-

оздоровчого туризму Київської області за допомогою вибраної стратегії змогли покращити свої показники в порівнянні із 2018 роком.

В порівнянні з 2018 роком, відстежується невеликий приріст туристів із лікувально-оздоровчою метою до Київської області. Так, показники відвідуваності Київської області в порівнянні з 2018 та 2019 роками збільшились з 0,20% до 0,67 %.

5. Держава на державному рівні регулює розвиток туризму на загальних засадах, в цей же час місцева адміністрація має можливості та втілює свої пропозиції щодо розвитку лікувально оздоровчого туризму. В реалізації стратегій розвитку туризму допомагають різноманітні організації. Для прикладу, Асоціація Гостинності України не лише допомагає реалізовувати стратегії розвитку туризму, й має свої інноваційні проекти відновлення лікувально-оздоровчого туризму Київської області, підприємствам даної галузі допомагає із підготовкою працівників (проведення різноманітної тривалості тренінгів, конференцій тощо).

6. Сучасний туристичний бізнес потребує інноваційних рішень, які допоможуть створити конкурентоспроможну та стійку платформу для нового та ефективного етапу розвитку туризму. Саме стейкхолдери в інноваційному туристичному продукті зможуть створити конкурентне середовище для розвитку продукту.

Стейкхолдери туристичного продукту є безпосередньо підприємства, що працюють у туристичному бізнесі.

До найбільших стейкхолдерів Київської області та м. Київ можливо віднести: державу, Coral Travel, Країна UA, Join Up, Premier Hotels, Reikartz, Феофанія, Конча-Заспа, Пуща-Водица, санаторій «Жовтень».

7. Для подальшого позитивного розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Київській області необхідно:

- провести ренновацію приміщень закладів розміщення, відновити номерний фонд
- підготувати та реалізувати інноваційний проект орієнтованого на лікувально-оздоровчий туризм

- підготувати та провести перекваліфікацію працівників галузі
- залучити державні установи та державні органи управління.

8. Організація лікувального туризму і створення лікувально-профілактичних установ на базі нових перспективних лікувально-оздоровчих методів може стати однією з форм використання лікувально-оздоровчого потенціалу. В основі лікувального туризму повинна бути закладена лікувальна або оздоровча технологія, яка поліпшує якість життя шляхом повного задоволення потреби у відпочинку і лікуванні під час подорожі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 05.12.2012, Документ 40-IV, підстава – 5460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
2. Про туризм: Закон України від 16.10.2020, Документ 324/95-ВР, підстава - 124-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/168-2017-%D1%80>.
4. Про встановлення розміру грошової допомоги для компенсації вартості путівок санаторно-курортним закладам і закладам оздоровлення та відпочинку у 2020 році: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 травня 2020 р. № 339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/339-2020-%D0%BF>.
5. Про затвердження Міської цільової програми розвитку туризму в місті Києві на 2019 - 2021 роки: Київська Міська Рада, від 18 грудня 2018 року N 470/6521. URL: <https://kmr.gov.ua/sites/default/files/470-6521.pdf>.
6. Положення про стейкхолдерів освітніх програм Державного вищого навчального закладу «Національний гірничий університет». URL: https://www.nmu.org.ua/ua/content/infrastructure/structural_divisions/Internal_quality_higher_education/Положення%20про%20стейкхолдерів.pdf.
7. Державна служба статистики України. Статистичний збірник «Регіони України». URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb_ru1ch2019.pdf.
8. Бережна О.О. Стан і проблеми розвитку рекреаційно-оздоровчого комплексу України в період переходу до ринкових відносин. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4506>.
9. Брусільцева Г. М., Особливості стратегічного управління розвитком лікувально-оздоровчого туризму на регіональному рівні/ Брусільцева Г. М.. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4506>.

10. Волкова І.І., Фактори розвитку та видова структура лікувального туризму/ Волкова І.І., Х.: Вісник Харківського Національного Університету імені В. Н. Каразіна № 1042, 2013. – С. 110-114.
11. Воловик Л. М. Особливості розвитку рекреаційно-туристичного комплексу столичного регіону (на прикладі Київської області) / Л. М. Воловик – К.: Географія та туризм, Вип, 2013. – С. 164-173.
12. Годованюк А. В. Специфіка маркетингових досліджень на ринку туристичних послуг/ А. В. Годованюк – Х. Вісник Хмельницького національного університету, 2010. – С. 172-175.
13. Грабовенська С. П. Аналіз і структура ринку туристичних послуг в Україні / С. П. Грабовенська – П.: Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі, 2013. – С. 226-234.
14. Дорогунцов С.І., Екологія / С.І. Дорогунцов, К.Ф. Коценко, М.А. Хвесик та ін. — К.: КНЕУ, 2005. – 371 с.
15. Кіптенко В. К. Менеджмент туризму/ В. К. Кіптенко – К: Знання, 2010. – 502 с.
16. Кожухівська Р. Б. Специфіка формування маркетингової політики підприємств готельної індустрії в Україні. URL: <https://knute.edu.ua/file/NzM1OQ==/adb099cfb596b8fe5a685807aa58dd2e.pdf>.
17. Корж Н.В., Управління туристичними дестинаціями / Корж Н.В., Басюк Д.І. – В.: ПП «ТД Едельвейс і К» – 2017. – 322 с.
18. Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг / Мальська М.П., Антонюк В.М., Ганч Н.М. - К., Знання, 2008. – 661 с.
19. Мельник І.Ю. Інноваційний процес: наукові підходи та проблеми реалізації / Мельник І.Ю., Бояринова К.О., URL: <http://probl-sopomtu.kpi.ua/pdf/2012-14.pdf>.
20. Нездойминов С. Г., Современные тенденции развития лечебно-оздоровительного туризма в Украине / Нездойминов С. Г. – М: Издательская группа «Юрист», 2014. – С. 20-24.

21. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство / Панкова Є.В. - К.: Альтерпрес, 2003. – 352 с.
22. Парфіненко А. Ю. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні (у порівнянні з країнами Центральної Європи) / А. Ю. Парфіненко, І. І. Волкова, В. І. Щербина – Х.: Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 2018. – С. 130-135.
23. Полтавець А.М Рекреаційний потенціал Київської області. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Zemleustriy/article/download/6859/6693>.
24. Рутинський М. Лікувально-оздоровчий туризм: актуальні цілі та сучасні підходи до організації / М. Рутинський, В. Петранівський – Л.: Вісник Львівського університету, 2012. – С.179-189.
25. Смирнов І.Г. Маркетинг сталого туризму/ Смирнов І.Г., Любіцева О.О. – К.: Ліра-К, 2019. – 255 с.
26. Юринець З. В. Дослідження конкурентного середовища ринку туристичних послуг України. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3759>.
27. Асоціація Гостинності України. URL: <http://aigu.org.ua>.
28. Баден-Баден. URL: <http://www.reiseschwarz.de/schwarzwald.html>.
29. Бізнес туризм. URL: <http://hotel-kaskad.dn.ua/text/uk/avstria-likuvalni-turi-na-termalni-j-kurort-bad-klajnkirhhajm-avstria-royalmedgroup-likuvanna-za-kordonom.php>.
30. Богемія сервіс. URL: <https://bohemia-service.com/ua/contacts/our-team.html>.
31. Веді тур. URL: <https://veditour.com.ua/countries/germaniya/bad-kissingen>.
32. Вікіпедія. URL: <https://www.uk.wikipedia.org>.
33. Все про туризм: туристична бібліотека. URL: <https://www.tourlib.net>.
34. Головне управління статистики у Київській області. URL: <http://kyivobl.ukrstat.gov.ua/content/p.php3?c=708&lang=1>.

35. Державне агентство розвитку туризму України. URL: <https://t.me/DARTUkraine>.
36. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
37. Державне Управління Справами: Головна. URL: www.dus.gov.ua.
38. Інформаційний портал і Центр послуг в Іспанії. URL: <https://espanarusa.com/ru/pedia/article/564216>.
39. Лабораторія геоінформації та туризму. URL: http://www.lgtinfo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=99&Itemid=110&lang=uk.
40. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Sanatornokurortnoe-likuvannya.html>.
41. Перше екскурсійне бюро. URL: <http://primetour.ua/uk/tours/abroad/SHveytsariya.html>.
42. Поїздка. URL: <http://poizdka.net/nimechchina>.
43. Санаторії і курорти України. Відпочинок в санаторії. Бронювання санаторія. URL: <https://www.zdravnica-ua.com>.
44. Українська Асоціація медичного туризму. URL: <https://uamt.com.ua/UA>.
45. Фонд соціального страхування України. URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/index>.
46. Австрія. URL: <https://www.avstrija.at/ua/spa-kurorty-avstrii>.
47. Incotradeswiss LTD. URL: <http://incotradeswiss.ch/ru/zdorove/bad-ragac>.
48. Jak.Bono. URL: <http://jak.bono.odessa.ua/articles/lejkerbad-leukerbad-v-shvejcarii.php>.
49. MegaTour. URL: https://www.megatour.cz/ua/news/mistachehii/kurort_marianskie_lazni.
50. Sanatoriums. URL: <https://www.sanatoriums.com/ru>.
51. Storonaslov. URL: <https://storonaslov.ru/uk/termalnye-istochniki-v-ispanii-termalnye-kurorty.html>.
52. VISIT Ukraine. URL: <https://visitukraine.today>.

53. Tourism today. URL: <https://www.tourismtoday.com>.
54. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/reports>.
55. World Tourism Organization UNWTO. URL: <https://www.unwto.org>.

ДОДАТКИ

Київський національний торговельно-економічний
університет
Факультет ресторанно-готельного
та туристичного бізнесу
Кафедра туризму та рекреації

ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Збірник наукових статей студентів
заочної форми навчання,
які здобувають освітній ступінь «магістр»
за спеціальностями 073 «Менеджмент»
(спеціалізація «Туристичний та курортно-
рекреаційний менеджмент»),
242 «Туризм» (спеціалізація «Міжнародний
туристичний бізнес»)

Частина 1

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	5
ТУРИСТИЧНИЙ ТА КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ	
ВАКУЛЕНКО А. Управління маркетинговою діяльністю туристичного підприємства	6
ГАНАГА А. Управління конкурентоспроможністю підприємства туристичного бізнесу	12
ГОРОПАЙ В. CRM-стратегія туристичного ритейлу	20
КОЛМАКОВА Л. Економічний механізм управління туристичним підприємством	25
МИСЛИВА В. Управління репутацією туристичного підприємства	29
СУХРОМЕНДА С. Управління якістю послуг туроператора	35
ШРАМКО М. Інформаційні системи туристичних підприємств	40
МІЖНАРОДНИЙ ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС	
БОРОВА С. Туристичний продукт Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму	45
ЕМЕЛЬЯНЦЕВА Г. Видова характеристика активного туризму	50
ЗАЛИВАДНА Н. Наукові засади проектування продукту іноземного туризму для міжнародного ринку	55
КИВГИЛО А. Просування туристичного продукту Одеської області в сегменті лікувально- оздоровчого туризму на ринку країн ЄС	56
КИРИЧЕНКО Т. Особливості просування культурно-пізнавального туризму м. Одеси на міжнародний ринок	69
КОВАЛЬОВА В. Особливості розвитку сільського туризму: вітчизняна практика та світовий досвід	73
КУБАТІНА Д. Проблеми та перспективи розвитку дитячого туризму в Київській області.....	79

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС

ТУРИСТИЧНИЙ ПРОДУКТ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

БОРОВА С., 2 курс (ОС «магістр») ФРГТБ КНТЕУ,
спеціальність «Туризм», спеціалізація «Міжнародний туристичний бізнес»

У статті досліджено поняття та сутність лікувально-оздоровчого туризму та перспективи його розвитку у Київській області. Проаналізовано особливості проектування туристичного продукту Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму. Обґрунтовано доцільність проектування туристичного продукту Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму.

The article explores the concept and essence of medical and health tourism and the prospects for its development in the Kiev region. The peculiarities of designing a tourist product of the Kiev region on the international market of medical and health tourism are analyzed. The feasibility of designing a tourist product of the Kiev region on the international market of medical and health tourism is justified

Актуальність обраної теми полягає в тому, що Україна має великий потенціал природних та культурно-історичних туристичних ресурсів, що використовуються або можуть бути використані для оздоровлення людей. Представлення України на міжнародному туристичному ринку дасть можливість активнішому розвитку лікувально-оздоровчого туризму, в тому числі й в Київській області. Внаслідок чого відбуватиметься збільшення державного бюджету та залучення іноземних інвестицій

Метою статті є розробка та обґрунтування пропозиції щодо проектування інноваційного туристичного продукту Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму.

Питання організації лікувально-оздоровчого туризму та його місця у системі туристичної індустрії розкрито у працях зарубіжних та вітчизняних учених І. С. Барчукова, В. С. Бовкуна, К. Д. Бокова, М. О. Бокової, О. М. Ветитнева, М. В. Вачевського, А. А. Геги, Б. І. Аксентійчука, С. В. Івасівки, П. В. Гудза, О. Р. Зав'ялової, Л. Б. Журавльової, О. М. Нікелова, С. В. Леонова, О. Г. Матрошиліна, О. М. Жданова, А. М. Тучак, В. І. Поляковського, І. В. Котова, Ю. М. Федотова, І. В. Востокова, В. Д. Дехтяра, В. І. Дубовського, Ю. Я. Рogaля, М. В. Одрехівського, Р. П. Шологона, М. І. Алексеева, О. І. Чебаненка та ряду інших [2].

Згідно Закону України «Про туризм» туризм – це тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає [1].

В моду входить здоровий спосіб життя, що в свою чергу сприяє розвитку туризму, в тому числі й лікувально-оздоровчого.

На Міжнародному конгресі із лікувально-оздоровчого туризму, що відбувся в Італії, була відзначена важливість розвитку цього виду туризму для сучасного суспільства і необхідність у зв'язку з цим широкомасштабного дослідження ринку відпочинку і лікування, розробки і впровадження стандартів курортного обслуговування [2].

Існує безліч визначень поняття «лікувально-оздоровчий туризм». Різні джерела дають різноманітні визначення, проте всі вони сходяться в тому, що лікувально-оздоровчий туризм – це подорож до курортних місцевостей з метою оздоровлення та лікування.

Лікувальний туризм умовно відноситься до спеціальних видів туризму.

Метою лікувально-оздоровчого туризму є використання природних лікувальних факторів і ресурсів для лікувально-профілактичних цілей.

Поїздки можливо класифікувати за метою лікування: виїзний туризм, наприклад, для операції в зарубіжну клініку чи стаціонарного лікування закордоном. В'їзний туризм – даний вид туризму нині саме активно розвивається, це вид туризму коли до України та на українські курорти приїжджають лікуватися зарубіжні туристи. Внутрішній туризм – це вид туризму коли українці подорожують по Україні із метою лікування, оздоровлення. Не надто популярний в нинішні часи, соціальний вид туризму – це поїздки на курорт певної категорії українських громадян може оплачувати держава, підприємства.

У країнах Центральної Європи існує можливість лікування та оздоровлення як за кошти Національних фондів охорони здоров'я, виплат за медичним страхуванням громадян, так і за власні кошти. В Україні, в свою чергу, отримати послуги з лікування та оздоровлення на сьогодні можна переважно тільки за свій кошт, що доволі дорого при поточному рівні цін і середньомісячній зарплаті, та скориставшись знижками від профспілкових організацій. Так, з 2015 року було відмінено фінансування лікування з боку Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Лікування в українських закладах на основі медичного страхування не користується попитом через неорганізовану систему страхування населення в цілому [2].

Дослідження туризмологів засвідчили, що лікувально-оздоровчий туризм посідає особливе місце в системі загальноосвітніх відносин. Сьогодні на ринку туристичних послуг найбільше ціниться можливість відновлення здоров'я під час захоплюючих туристичних мандрівок [4].

Лікувально-оздоровчий туризм відноситься до найбільш стародавніх видів туристичної індустрії.

Останнім часом лікувально-оздоровчий туризм активно впроваджує інновації: лікувальні заклади перетворюються в оздоровчі центри, що можуть задовільнити широке коло споживачів, курорти активно розвиваються та стають туристичними центрами.

У світі зростає кількість людей, що потребують програм для відновлення здоров'я та фізичної форми, антистресових програм, активного відпочинку.

Лікувально-оздоровчий туризм є одним із пріоритетних напрямків розвитку як іноземного, так і внутрішнього туризму в Україні [2]. За рахунок неповторного ресурсного потенціалу вдалого географічного розташування.

Цьому сприяють потенційні та наявні в Україні лікувальні ресурси та природні умови, що дуже схожі до європейських країн – лідерів лікувально-оздоровчого туризму [2].

Сучасний ринок лікувального туризму включає підприємства розміщення, що надають лікувальні послуги (санаторії, курортні клініки, спа-готелі), туристичні фірми (підприємства-посередники, що продають ці послуги) і самих туристів (відпочивальників). Залежно від цілей діяльності курорти можуть виконувати такі функції: санаторно-лікувальне лікування; медична реабілітація хворих; оздоровчий відпочинок і профілактика захворювань; культурно-лікувальна і дозвілева рекреація [4].

Лікувально-оздоровчий туризм є одним з пріоритетних напрямків розвитку внутрішнього та іноземного туризму в Україні. Наявні та потенційні запаси лікувальних ресурсів, з огляду на їх якісні та кількісні характеристики, можуть бути основою створення інноваційного туристського продукту. Але існуюча матеріально-технічна база потребує значних капіталовкладень у розвиток та реконструкцію діючих підприємств, облаштування нових курортів, чому повинні сприяти інвестиційні проекти, розраховані не тільки на зарубіжного, а й на вітчизняного інвестора.

Як свідчать статистичні матеріали, географія санаторно-курортних закладів України значною мірою відповідає територіально-компонентній структурі рекреаційних ресурсів і рекреаційних потреб [4].

Найбільшим регіоном кліматолікування на рівнинній території є Київська область, в якій розташовані такі кліматичні курорти державного значення, як: Ворзель, Ірпінь, Пушча-Водиця, Конча-Заспа. В м. Біла Церква і в Богуславському районі функціонують кліматичні санаторії, а у місті Києві – санаторій-профілакторій.

Завдяки географічному положенню, досить високої сонячної радіації, помірним температурам і вологості повітря, великим лісовим масивам, близькості озер і річок курорти околиць Києва відносяться до першокласних кліматичних рівнинних курортів [3]. Однак, техногенна аварія на ЧАЕС завдала лікувально-оздоровчому туризму за рахунок кліматолікування значної шкоди, що зробило неможливим виконання кількох кілометрів території.

Кліматичні курорти та курортні місцевості Київської області зосереджуються переважно в околицях: Ворзеля, Пушчі Водиці, Бучі, Клавдієво-Тарасового, Лютіжа та Святошина.

За ресурсним потенціалом Київська область має великий потенціал для розвитку. Це пов'язано в першу чергу з кількістю підприємств, адміністративним статусом міста Київ, вдалим географічним розташуванням.

Сприятливим аспектом для проектування Київської області на міжнародному туристичному ринку є географічне розташування. Київ – столиця України з найбільшими міжнародними аеропортами: «Бориспіль» та «Київ» імені Ігоря Сікорського (минула назва «Жуляни»). Що в свою чергу допомагає іноземним туристам дістатись до України, а не тривалий трансфер до місця перебування допомагає економити час та кошти. Для українських туристів зручним є залізничне сполучення, велика кількість потягів прибуває на станцію Київ-Пасажирський та авіасполучення, щодня до аеропортів м. Київ прибувають літаки з різних регіонів України.

Для закордонних туристів лікувально-оздоровчий туризм в Україні є відносно дешевим, що дає в свою чергу можливість продовжити термін перебування чи витратити їх на додаткові розваги (екскурсії, сувеніри тощо).

Санаторії Києва та Київської області пропонують повний комплекс для лікування опорно-рухового апарату, шлунково-кишечного тракту, захворювання нервової системи.

Бальнеологічне лікування та грязелікування, зазвичай, проводиться за допомогою привозних ресурсів (мінеральних вод та грязей). Із джерел мінеральних вод в Київській області є лише джерела радонових вод.

Радонові води активно використовуються для лікування захворювань нервової системи, опорно-рухового апарату, серцево-судинних, гінекологічних, дерматологічних захворювань, а також ускладнень після піків і травм.

Коротко охарактеризуємо основні лікувально-оздоровчі курорти Київської області.

М. Біла Церква відома за рахунок санаторію «Дубрава». З усіх боків його оточують унікальні природні ресурси – це річка Рось, дубовий ліс і дендропарк Олександрія. Поруч з оздоровницею знаходяться також природні радонові джерела. Все це обумовлює цілющий ефект для відпочиваючих пансіонату. Основний лікувальний фактор санаторію – радонові води. Санаторій обладнаний трьома радоновими свердловинами [5].

Головною проблемою для розвитку курорту на міжнародному ринку – номерний фонд. Будівля збудована за часів Радянського Союзу й дизайн санаторію з тих часів не змінювався.

Найбільшим містом Київської області є місто Київ – столиця України, окрема адміністративна одиниця.

Київ – це широкі простори проспектів, каштанові алеї, атмосферні площі.

Київ зібрав в себе безліч скверів і парків, тихі звивисті вулички і незабутню, монументальну і витончену архітектуру. У столиці України розташована велика кількість

різних баз відпочинку і санаторіїв, які завжди готові прийняти на відпочинок і лікування, як дорослих, так і дітей [8].

Київ є другим містом в Україні за кількістю пам'яток (понад 1500), найбільше з них належить до часів Київської Русі.

Якщо говорити про Київську область, то можна сказати, що тут представлені найрізноманітніші санаторії. Дуже часто бувають ситуації, коли збираючись у санаторій, жителі Києва віддають перевагу Трускавцю, Сваляві або Моршину, при цьому, не замислюючись про те, що зовсім недалеко від столиці існують відмінні санаторії Києва і Київської області. Вони, можуть перевершувати імениті курорти України, ну або як мінімум не поступаються їм [5].

Найбільш значні санаторії з високим рівнем комфорту і сервісу розташовані в Пуші Водиці та Конча-Заспі. У цих лісових масивах збережені тихі куточки природи, що не були забруднені розташованими поблизу заводами. Навіть не віриться, що бурхливий розвиток промисловості і тотальна індустріалізація столиці не добралася до цих місць [5].

Основні методами лікування тут є кисневі, вуглекислі, скипидарні, соляно-хвойні ванни; лазерна і мануальна фітотерапія, різного виду інгаляції і так далі [5].

Найпопулярніші для відпочинку та лікування серед українців та іноземців є лікувальний комплекс «Феофанія», санаторій в Конча-Заспі, реабілітаційний комплекс «Пуша-Водиця».

Лікувальний комплекс «Феофанія» розташовано в передмісті міста Києва в лісопарковій зоні Голосіївського лісового грабово-дубового масиву заповідника «Феофанія». Це мальовничий парк з рідкісними рослинами і з каскадом прекрасних лісових озер. Прогулянка по його тінистих алеях доставить Вам величезне задоволення. Наявність рослинності та водойм визначають унікальний мікроклімат цієї місцевості [5].

Поруч з пансіонатом знаходиться діючий собор святого Пантелеймона – один з найкрасивіших пам'яток XIX століття [5].

Розвинена інфраструктура санаторію дозволяє урізноманітнити дозвілля туристів і насолодитися зустрічами з цікавими людьми, цікавими екскурсіями, розслаблюючим масажем, спортивними іграми і так далі. Що являється сприятливим фактором для іноземців, адже є можливість поєднати пізнавальний з оздоровчим відпочинком. Гарний номерний фонд дозволяє туристу не відмовлятися від комфортного рівня життя, до котрого він звик.

Конча-Заспа – історична місцевість на південній околиці Голосіївського району Києва [6]. Саме тут розташовується однойменний санаторій «Конча-Заспа».

Санаторій є реабілітаційним закладом та спеціалізується на лікуванні захворювань серцево-судинної, нервової систем та опорно-рухового апарату.

Для реабілітації хворих санаторієм використовується унікальне діагностичне і реабілітаційне обладнання провідних світових виробників.

А територію оточуючі чудові озера Конча і Заспа, парк з рідкісними деревами та чагарниками, мальовничі поляни і лісові масиви Екологічно чиста зона і цілющий свіже повітря, насичене фітонцидами лісу зробили цю місцевість чудесним оздоровчим курортом.

В свою чергу сучасний санаторій «Пуша-Водиця» в Києві надає широкий спектр послуг з оздоровлення. З переліком діагностики і терапевтичних методів лікування захворювань ви можете ознайомитися нижче.

Лікувально-оздоровчий центр «Пуша-Водиця» розташований в 23 кілометрах від центру Києва на території мальовничого парку. Густий лісовий масив, альпійські гірки, квіткові клумби створюють неповторний колорит і мікроклімат, який благотворно впливає на організм [7].

У парку санаторію можливо пограти в теніс, волейбол, більярд, а також інші спортивні ігри.

Багато туристів приїжджає в даний санаторій для того аби з користю провести свій час та весело відпочити й в той же час покращити своє здоров'я.

Сучасний номерний фонд дозволяє цей час провести з максимальним комфортом.

Трішки нижчими за рівнем розвитку та популярністю є санаторій «Ворзель». Санаторій «Ворзель» розташований в мальовничому передмісті Києва, в селищі Ворзель. Курорт займає площу 760 гектар і більша його частина – це лісопаркові насадження берез, сосен і дубів. Ліс насичує повітря фітонцидами і киснем з високим рівнем іонізації, в ньому нижче радіаційний фон і температура, а вологість на 15-20% вище, ніж на відкритій місцевості. Все це створює сприятливі умови для лікування широкого спектру захворювань [8].

Інфраструктура санаторію «Ворзель» розвинена на хорошому рівні і забезпечує всі умови для різноманітного відпочинку. Так, для любителів активного відпочинку працює спортивно-оздоровчий центр зі спортивним і тренажерним залами, настільний теніс, проводяться дискотеки. Спокійно відпочивати можна в кінозалі, бібліотеці, масажному кабінеті. При бажанні є можливість організувати екскурсійні тури по регіону [8].

Також, в даному регіоні є ще один санаторій «Україна» за розмірами він трішки менший, але своєю специфікою роботи ні чим не відрізняється.

Висновки. Порівняльна характеристика ринку лікувально-оздоровчих послуг України та країн Центральної Європи свідчить про те, що вітчизняний ринок має свої проблеми, що впливають на проектування туристичного продукту на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму.

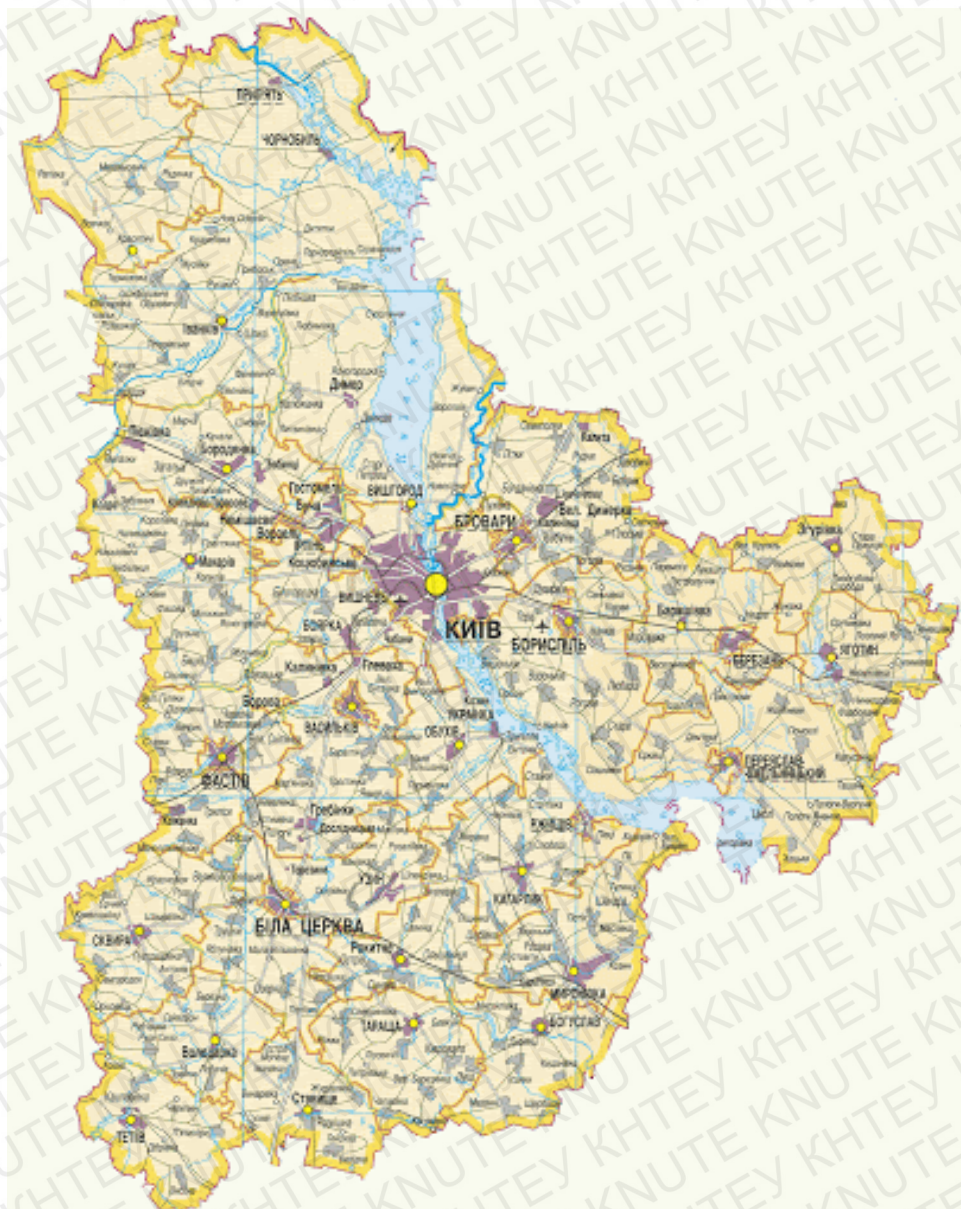
Створення та розвиток додаткової інфраструктури для проведення вільного часу сприятиме більш тривалому перебуванню на курортах, а ретельніша підготовка медичного персоналу вузької спеціалізації зі знанням декількох мов вплине на підвищення рівня якості обслуговування, поліпшення державно-приватного партнерства, зведення нових закладів та повне переоснащення старих, вдосконалення та популяризацію системи медичного страхування населення, рекламну діяльність з просування лікувально-оздоровчого продукту [3]. В тому числі, за допомогою вказаних вище дій можливо буде проектувати туристичні продукти Київської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму.

Список використаних джерел

1. Про туризм: Закон України, 324/95-ВР (поточна редакція від 16.10.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Волкова І.І. Факторы развития и видовая структура лечебного туризма в Украине / І.І. Волкова // Вісник Харківського нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. – 2013. – № 1042. – С. 110-114. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»
3. Парфінченко А.Ю. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні (у порівнянні з країнами Центральної Європи) / А.Ю. Парфінченко, І.І. Волкова, В.І. // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. – 2018. – Вип. 7. – С. 130-135.
4. Рутинський М. Й. Лікувально-оздоровчий туризм : актуальні цілі та сучасні підходи до організації / М. Й. Рутинський, В. Л. Петранівський // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – 2012. – Вип. 29. Ч. 1. – С. 178–188.
5. Санаторії і курорти України. Відпочинок в санаторії. Бронювання санаторія. URL: www.zdravnica-ua.com.
6. Санаторно-курортне лікування. URL <https://wiki.1551.gov.ua/pages/viewpage.action?pageId=11468909>.
7. Державне Управління Справами: Головна URL: <http://www.dus.gov.ua/>.
8. Путівка.ком URL: <https://www.putevka.com/>
9. Фонд соціального страхування України. URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/952253>.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. пед. наук, доцента КЛІМОВОЇ А. М.

Карта Київської області

Список найбільших областей України

№	Назва області	Площа, км ²
1	Одеська область	33 314
2	Дніпропетровська область	31 923
3	Чернігівська область	31 903
4	Харківська область	31 418
5	Житомирська область	29 827
6	Полтавська область	28 750
7	Херсонська область	28 461
8	Київська область	28 121
9	Запорізька область	27 183
10	Луганська область	26684

Кількість туристів протягом 2019 року у санаторно-курортних і оздоровчих закладах України, за регіонами

	Обслуговано туристів, усього		У т.ч. з метою лікування		Обслуговано в'їзних (іноземних) туристів, усього		У т.ч. з метою лікування		Обслуговано внутрішніх туристів, усього		У т.ч. з метою лікування	
	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток
Україна	607231	100,00 %	47674	100,00 %	86840	100,00 %	2812	100,00 %	520391	100,00 %	44862	100,00 %
Вінницька	15140	2,49%	0	0,00%	4	0,00%	0	0,00%	15136	2,91%	0	0,00%
Волинська	3768	0,62%	389	0,82%	556	0,64%	272	9,67%	3212	0,62%	117	0,26%
Дніпропетровська	18000	2,96%	1237	2,59%	2	0,00%	0	0,00%	17998	3,46%	1237	2,76%
Донецька	7767	1,28%	524	1,10%	10	0,01%	0	0,00%	7757	1,49%	70	0,16%
Житомирська	2391	0,39%	31	0,07%	20	0,02%	0	0,00%	2371	0,46%	31	0,07%
Закарпатська	8082	1,33%	8	0,02%	114	0,13%	0	0,00%	7968	1,53%	8	0,02%
Запорізька	24695	4,07%	951	1,99%	182	0,21%	0	0,00%	12265	2,36%	951	2,12%
Івано-Франківська	38399	6,32%	2	0,00%	2295	2,64%	2	0,07%	36104	6,94%	0	0,00%
Київська	2552	0,42%	321	0,67%	26	0,03%	23	0,82%	2526	0,49%	298	0,66%
Кіровоградська	2348	0,39%	56	0,12%	0	0,00%	0	0,00%	2348	0,45%	56	0,12%
Луганська	1770	0,29%	411	0,86%	2494	2,87%	0	0,00%	1770	0,34%	14	0,03%

Джерело: розроблено автором [36].

Продовження додатку Д

	Обслуговано туристів, усього		У т.ч. з метою лікування		Обслуговано в'їзних (іноземних) туристів, усього		У т.ч. з метою лікування		Обслуговано внутрішніх туристів, усього		У т.ч. з метою лікування	
	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток
Львівська	90278	14,87%	31875	66,86%	7929	9,13%	2419	86,02%	82349	15,82%	29456	65,66%
Миколаївська	1147	0,19%	11	0,02%	0	0,00%	0	0,00%	1147	0,22%	11	0,02%
Одеська	22567	3,72%	55	0,12%	821	0,95%	0	0,00%	21746	4,18%	55	0,12%
Полтавська	1108	0,18%	61	0,13%	80	0,09%	0	0,00%	1028	0,20%	9	0,02%
Рівненська	2688	0,44%	4	0,01%	0	0,00%	0	0,00%	2688	0,52%	4	0,01%
Сумська	6445	1,06%	10	0,02%	0	0,00%	0	0,00%	6445	1,24%	27	0,06%
Тернопільська	3776	0,62%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	3776	0,73%	0	0,00%
Харківська	11300	1,86%	923	1,94%	223	0,26%	2	0,07%	11077	2,13%	923	2,06%
Херсонська	4506	0,74%	82	0,17%	7	0,01%	0	0,00%	4499	0,86%	82	0,18%
Хмельницька	7793	1,28%	5	0,01%	4	0,00%	0	0,00%	7789	1,50%	5	0,01%
Черкаська	6216	1,02%	28	0,06%	85	0,10%	0	0,00%	4734	0,91%	28	0,06%
Чернівецька	1923	0,32%	12	0,03%	179	0,21%	0	0,00%	1744	0,34%	10	0,02%
Чернігівська	1618	0,27%	26	0,05%	0	0,00%	0	0,00%	1618	0,31%	26	0,06%
м. Київ	333202	54,87%	11444	24,00%	74303	85,56%	94	3,34%	258899	49,75%	11444	25,51%

Джерело: розроблено автором [36].

Кількість туристів осіб протягом 2018 року у санаторно-курортних і оздоровчих закладах України, за регіонами

	Обслуговано туристів, усього		У т.ч. з метою лікування		Обслуговано в'їзних (іноземних) туристів, усього		У т.ч. з метою лікування		Обслуговано внутрішніх туристів, усього		У т.ч. з метою лікування	
	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток
Україна	532744	100,00 %	80306	100,00 %	75945	100,00 %	4755	100,00 %	456799	100,00 %	59933	100,00 %
Вінницька	7352	1,38%	1	0,00%	2	0,00%	0	0,00%	8360	1,83%	1	0,00%
Волинська	6411	1,20%	473	0,59%	448	0,59%	271	5,70%	5963	1,31%	175	0,29%
Дніпропетровська	9229	1,73%	994	1,24%	0	0,00%	0	0,00%	9229	2,02%	954	1,59%
Донецька	5586	1,05%	161	0,20%	11	0,01%	0	0,00%	5575	1,22%	147	0,25%
Житомирська	3360	0,63%	93	0,12%	1	0,00%	0	0,00%	3359	0,74%	89	0,15%
Закарпатська	6441	1,21%	28	0,03%	183	0,24%	0	0,00%	6258	1,37%	26	0,04%
Запорізька	17390	3,26%	1359	1,69%	252	0,33%	0	0,00%	17138	3,75%	1343	2,24%
Івано-Франківська	36965	6,94%	133	0,17%	3393	4,47%	0	0,00%	33572	7,35%	133	0,22%
Київська	3360	0,63%	160	0,20%	40	0,05%	0	0,00%	3320	0,73%	84	0,14%
Кіровоградська	1280	0,24%	73	0,09%	0	0,00%	0	0,00%	1280	0,28%	40	0,07%
Луганська	86	0,02%	77	0,10%	0	0,00%	0	0,00%	86	0,02%	15	0,03%

Джерело: розроблено автором [36].

Продовження додатку Е

	Обслуговано туристів, усього		У т.ч. з метою лікування		Обслуговано в'їзних (іноземних) туристів, усього		У т.ч. з метою лікування		Обслуговано внутрішніх туристів, усього		У т.ч. з метою лікування	
	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток	К-ть осіб	Відсоток
Львівська	69498	13,05 %	39708	49,45%	7617	10,03%	3179	66,86%	61881	13,55 %	36495	60,89 %
Миколаївська	953	0,18%	25	0,03%	5	0,01%	0	0,00%	948	0,21%	14	0,02%
Одеська	26085	4,90%	138	0,17%	2004	2,64%	0	0,00%	24081	5,27%	27	0,05%
Полтавська	3615	0,68%	701	0,87%	1491	1,96%	0	0,00%	2124	0,46%	7	0,01%
Рівненська	1680	0,32%	19	0,02%	0	0,00%	0	0,00%	1680	0,37%	19	0,03%
Сумська	3128	0,59%	60	0,07%	1	0,00%	0	0,00%	3127	0,68%	60	0,10%
Тернопільська	3618	0,68%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	3478	0,76%	0	0,00%
Харківська	8599	1,61%	1660	2,07%	273	0,36%	0	0,00%	8326	1,82%	1356	2,26%
Херсонська	6428	1,21%	197	0,25%	0	0,00%	0	0,00%	6428	1,41%	180	0,30%
Хмельницька	12018	2,26%	12	0,01%	1	0,00%	0	0,00%	12017	2,63%	4	0,01%
Черкаська	3388	0,64%	26	0,03%	24	0,03%	0	0,00%	3364	0,74%	19	0,03%
Чернівецька	769	0,14%	3	0,00%	137	0,18%	0	0,00%	5050	1,11%	1	0,00%
Чернігівська	1102	0,21%	175	0,22%	0	0,00%	0	0,00%	1102	0,24%	175	0,29%
м. Київ	288975	54,24 %	34030	42,38%	60062	79,09 %	1305	27,44%	228913	50,11 %	18569	30,98 %

Джерело: розроблено автором [36].

